

Självvård i mötet med människor

► **ingång**

3 | I 3

Johannelunds teologiska skriftserie

Årgång 19

Pris 50 kr

Innehåll

Ingångsord <i>av Staffan Grenstedt</i>	3
Självvården utmanas i mötet med olika människotyper <i>av Fredrik Brosché</i>	5
Helhet genom Kristus <i>av Birgitta Sjöström Aasa</i>	17
Orsaker bakom självvårdsbehov eller varför människor söker självvård <i>av Lars-Göran Sundberg</i>	28

Foto omslagsbild: Markus Holmström

► ingång

Johannelunds teologiska skriftserie

ISSN 1401-8616

Ansvarig utgivare

LarsOlov Eriksson

Redaktion

LarsOlov Eriksson

Staffan Grenstedt (redaktör)

Klas Lundström

Tomas Nygren

Grafisk form

Mareld Design

Postadress

Johannelunds
teologiska högskola
Heidenstamsгатan 75
754 27 Uppsala

Telefon

018-16 99 00

e-post

info@johannelund.nu

Webbplats

www.johannelund.nu

Prenumeration

Helår 4 nr 160:-, utland 220:-
student 110:-

Plusgirokonto

5 69 92-1

Annonser

Kontakta redaktionen för närmare prisuppgifter.

Tryckeri

Kph Trycksaksbolaget

I Svenska kyrkans prästvigningsritual heter det: *Möt era medmänniskor med varsamhet och aktning*. Inte minst i själavården är detta något som är A och O. Människor är ju Guds avbilder och dyrbara i Guds ögon. Detta leder oss till att försöka utveckla oss som förkunnare, präster, pastorer och medmänniskor i mötet med varandra. Vi behöver alla redskap vi kan få för att Kyrkan ska bli vad den var tänkt att vara: En Helande Gemenskap. De är något att be och arbeta för. *Ora et Labora!*

ingångsord

► 3

”Själavård i mötet med människor” är temat för detta nummer av ingång. En självklar mening kan tyckas. Men problematiserar vi själva mötet något så inser vi att de människor vi möter är olika. Vi kan som Fredrik Brosché skriver kanske t.o.m. tala om olika ”människotyper” med olika barlast, sår och erfarenheter. Just sår och inre helande är också en utgångspunkt för Birgitta Sjöström Aasas artikel, där hon delar med sig av egna erfarenheter i mötet med människor. Lars-Göran Sundberg, slutligen beskriver olika situationer och utmaningar där människor söker sig till själavård.

Samtliga bidrag har anknytning till Johannelunds homiletikvecka i augusti 2013 med temat ”Själavårdande predikan” där respektive författare framförde ett bidrag.

Fredrik Brosché är präst, teologie doktor och har senast arbetat som föreståndare för själavårdscentrum i Göteborgs stift.

Birgitta Sjöström Aasa är präst i Örnköldsvik och jobbar mycket i samverkan med rörelsen ”Helhet genom Kristus”.

Lars-Göran Sundberg är pastor, teologie doktor och Lektor i historisk-praktisk teologi – särskilt med inriktning på själavård och religionspsykologi – på Johanneslunds teologiska högskola.

Staffan Grenstedt
redaktör

Självården utmanas i mötet med olika människotyper

av Fredrik Brosché

Utgångspunkten för mig är de konkreta individerna i den unge författaren Lars Görlings mycket omtalade bok 491 som kom ut år 1962 och blev en skandalomsusad film genom regissören Vilgot Sjöman år 1963. Jag ämnar lyfta fram några viktiga huvudpersoner härifrån och beskriva en del typiska drag hos dem. Dessa människor ger oss nämligen rätt lättbegripliga exempel på hur vi alla har olika specifika sätt att förhålla sig till gott och ont. Min avsikt är att visa hur vi av dessa individer får upp ögonen för olika människotyper med svar på frågan om gott och ont eftersom de utgör fyra olika ”existentiala strukturer”.¹ Här finns många utmaningar idag, menar jag. Det går inte i självården att förutsätta lika mycket som förr att vi har med ordentliga välstrukturerade samvetsgranna personer att göra. Vi måste börja tidigare än i klassisk självård. Insiktssjälvård måste kompletteras med jagstrukturerande självård. Om jag skall vara trogen Kristus i takt med tiden måste den kristen självård jag bedriver idag därför ha en bredare repertoar, vara mer flexibel och anpassad till vad för slags människa vi möter.

Allmänt minns kanske många idag att 491 är en realistisk från roman om de sociala myndigheternas sätt att försöka hjälpa sex kriminella tonårsgrabbar. Idag skulle de kallats för hopplösa ”värstingar”. De är alltså emotionellt och socialt skadade unga människor som det sociala placerat i ett slags ungdomspensionat i Stockholm. Det blir till en inträngande realistisk skildring av ”den ofärdiga välfärden” som är minst lika aktuell idag som för femtio år sedan.

I romanen skall pojkarna delta i en undersökning som förhoppningsvis skall bidra till att de får hjälp till rehabilitering. Om några personer är söndermalda och skadade så är det dessa killar. De begår våldtäkt, sysslar med perversa orgier, stöld, bedrägeri, billån. I stort sett saknar de sympatiska och försonande drag. Liten är solidariteten de har med varandra. Få ljusglimtar glimtar fram i de dramatiska händelserna. Man kan som läsare inte identifiera sig med dem

¹ *Filosoflexikonet*, 1988, 150f, jfr 220ff.

eller ingå i en känslomässig gemenskap med dem. De är kort sagt extremt otacksamma och ytterst frustrerande typer.

Jingis är "den dörädda människan"

Detta är den förste killen som jag vill fokusera. Redan det yttre hos denne 15-åring får honom att i hög grad sticka ut från de andra. Han ser ut som en mongol, som Jingis Khan, och kallas därför för Jingis. Fastän de är inomhus i de första scenerna i romanen bär han en egendomlig toppluva på huvudet, fransiga byxor, klumpiga pjäxor på fötterna. Dessutom sveper han in sig i en sommarrock med ett brett läderbälte om midjan. Ungefär som en punkare på bussen idag väcker hans yttre uppmärksamhet.

Redan i berättelsens inledning beskrivs hans dominerande känsla. Han är extremt rädd för och vaksam mot andra människor. Om någon på minsta sätt verkar hotfull eller tränger sig för nära honom är han beredd att hoppa på den personen och slå honom i huvudet med en stol. Det värsta någon kan göra är nämligen att smyga sig på Jingis obemärkt (17f).

Vidare är det typiskt att han kan skratta åt saker som bara han men ingen annan tycker är lustiga eller löjliga. Dessutom varken förstår eller hänger han med i det snabba sociala spelet utan tycks leva i en egen värld där han begränsar kontakterna med andra till ett minimum. De andra värstingarna kallar honom därför ibland för en naiv "idiot" (26). Eftersom han inte riktigt begriper hur folk ser på honom får han gå med håven till de andra killarna och till föreståndaren, fråga dem och få en definition av sin identitet: "Är jag också sämre?" (36)

Typiskt för Jingis är vidare att hans egen paranoidea verklighet spelar en så stor roll att han ibland tappar kontakten med den gemensamma realiteten. Plötsligt kan han t ex fråga eller säga saker som inte riktigt passar in. Vid ett tillfälle avbryter han följaktligen helt sonika de andra och frågar föreståndaren på deras gruppboende: "Krister, tror *du* på Gud? *Jag* gör!" (37)

Ty Gud är viktig för honom. Många som har besökt intagna på en psykosavdelning kan berätta hur dessa sårbara människor lever med och känner närvaron av onda och goda makter starkare än andra. Gud är som den sista navelsträngen till den goda verkligheten för dem. På deras sängbord ligger ibland en bibel. Då de vågar sig på andra människor är det lagom stort steg för dem att anonymt ringa Jourhavande präst, samtala en stund och be om förbön. Därefter är de nöjda och avslutar samtalet.

På ett sätt är Jingis en oskuld bortom gott och ont. Då de andra killarna ber honom göra något som kan vara fel förstår han inte deras onda avsikter utan gör bara som de säger. Följaktligen är det han som ställer ut pastor Milds fina bandspelare i trappan så att de andra värstingarna kan bära iväg den som stöldgods (135ff).

Då Jingis inte förstått den gemensamma verklighetens regler och sanktioner blir föreståndaren Krister tvungen att uttryckligen förklara och inskräpa dem hos honom: Om du gör onda saker kommer polisen och tar dej (54). Ofta har dessa instruktioner ringa effekt på honom. Impulsiv och barnslig som han är gör Jingis dumma saker. Då får Krister ringa det sociala, förklara, ursäktas och så rädda honom (58). Det är lätt att förstå att dessa frälsningsaktioner medför att Jingis börjar lita mer på föreståndaren än på någon annan person. Jingis fäster sig så vid Krister att han inte bara älskar Krister på sitt eget vis utan även försvarar honom till det yttersta. Så framträder Jingis mitt i sin udda existens som något av en helig dåre, en totallojal lärjunge till Krister och beredd att ge sitt liv för den som han älskar.

När vi läser bokens dramatiska slutscen blir detta tydligare än någonsin. En tidig söndagsmorgon kommer då slutligen en av de ledande värstingarna, Egon, med snuten (286ff). Det uppstår ett mycket upprört gräl mellan de kriminella killarna, den unga prostituerade kvinnan Steva, föreståndaren Krister och poliserna. Killarna å ena sidan anklagar Krister att ha tagit emot pengar av Steva och alltså varit hennes hallick. Krister å andra sidan försöker förklara hela den långa räckan av händelser: Nisse har tagit och sålt Kristers älskade gamla ärvda möbler. Nu försöker Krister bara köpa tillbaka dem eftersom de betyder mycket för honom. Visserligen har han tagit emot en summa pengar av Steva. Men det är bara fråga om ett lån och inget annat. Krister har i sin naivitet ingen aning om hur hon tjänat dessa pengar. Efter denna komplexa förklaring blir poliserna rådvilla. De kan inte omedelbart på plats avgöra vad som skett och vem som är skyldig. De kan bara beordra alla ner till Kriminalen för att reda upp den besynnerliga historien (293).

Då vaknar plötsligt Jingis till och tänder på alla cylindrar. Han hör det som polisen säger. Det är oklart hur mycket han egentligen förstår av scenen. Men han öppnar munnen och säger spontant till den anklagade föreståndaren: "Var inte ledsen, Krister! Jag ska hjälpa dej!" Snabbare än tanken flyger han på snuten, biter honom i örat och biter sig fast. Krister ropar att han ska sluta med våldet. Men Jingis fortsätter. Blodet rinner. Örat slits nästan av innan Jingis släpper honom (jfr Matt 26:51, Luk 22:50f, Joh 18:10). Den andra polisen reagerar och försöker ta fast grabben. Han tar tag i pyjamasjackan. Men den kränger Jingis kvickt av sig och flyr (Mark 14:51f). Poliserna sätter efter honom. Jingis flyr, når fram till köksfönstret, öppnar, klättrar ut på fönsterbrädan och hoppar. Visserligen tänkte han endast fly iväg och undgå de onda poliserna. Men han faller allvarligare än han räknat med, först ner på gårdshusets tak. Sedan rullar han ner och faller med huvudet först på den stenlagda gården. "Han låg alldeles stilla, precis som han hamnat, hopkrupen som när han rullade nerför taket, med huvudet gömt mellan armarna, som om han hade velat skydda sig för stryk." (295) Med blicken på denna döda tragiska bargestalt slutar romanen.

Vad gör Jings med gott och ont? Hans värld ligger på sätt och vis bortom gott och ont. Inte är han lika förslagen som de andra att hitta på kriminella projekt. Endast om någon kommer honom för nära eller om hans idol Krister ska tas ifrån honom agerar han snabbt som blixten utan biavsikter eller planering. Visserligen är han varken god eller ond. Men då det onda vill döda Krister som är "hans yttersta angelägenhet" måste han försvara Krister och därmed sig själv. Till slut handlar det endast om den enkla nakna självbevarelsedriften, "livsdriften" (Sigmund Freud). Antingen dödas jag av det ondas attacker eller försvarar jag mitt goda med alla krafter mot det onda. När det onda i polisernas gestalt vill gripa och enligt hans mening döda honom kan han inte annat än handla fysiskt destruktivt och blodigt våldsamt. Sedan är det bara flykten som gäller. Bort, bort, bort!

Vad gör ont och gott med honom? Svar 1: Han är bara dörädd och varken god eller ond och maktlös mot det onda

Nisse är "den ensamma människan"

Den person som berättar i boken heter Nisse och är 16 år gammal. Om det är någon i gänget som är klipsk är det han. Därför blir han i mångt och mycket huvudperson och regissör för allt ont som sker. Det är han som hittar på olika nya kriminella projekt.

I början får vi i romanen en skiss över dessa killars relation till samhället. Nisse är fylld av den känsla av social mindervärdighet som alla pojkarna upplever. De befinner sig på botten. Och det borgerliga samhället står över dem och använder dem som spottkopp. Överheten behöver dessa utslagna grabbar mer än de behöver samhället. Ty allt som de styrande misslyckas med behöver de inte ta ansvar för utan kan lägga ut på de onda värstingarna. Den som sa't han va't! De avbördar sig sitt eget onda genom att projicera ut det på andra som de gör till en mörk grupp – the bad guys. "När dom känner sig lite taskiga så är det bra för dem att hacka på oss så känner dom sej lite bättre. Babblar lite om hur usla vi är – och så blir dom själva automatiskt bättre själva." (34)

Den godtyckliga makt över de kriminella killarna som samhället besitter slår igenom. Det ter sig bara som en manifestation och bekräftelse då en homosexuell socialinspektör grovt och överlagt våldtar Nisse i sadistisk hämnd- och förnedringsaktion utan att han kan värja sig eller ge igen (164ff). Denna oerhörda kränkning blir så en i raden som Nisse upplevt.

När Nisse lyckas skaffa sig en stor respektingivande schäferhund har han på sin sida den makt, styrka och fetisch som han narcissistiskt lånar status från och som en person med bordeline-struktur flyr ensamheten genom.

Sedan fokuserar författaren Nisses förhållande till föreståndaren. Inledningsvis har Nisse en positiv uppfattning av Krister. Han är en av få som tillhör the good guys. Det framkommer många exempel på att Krister verkligen försöker realisera en verklig solidaritet med ”publikaner och skökor”.

Hela dramat tar dock en ny riktning och spetsas till ytterligare då Nisse och killarna upptäcker att föreståndaren dolt saker och ting för dem. Visserligen är den utlösande orsaken föreståndarens svek att skaffa sig ett hemligt rum med fina möbler och böcker som ingen annan har tillträde till. Men läsaren kan ana att aggressivitetens bakomliggande källa egentligen är någon annan person. Eftersom Nisse inte kan ge igen särskilt mot socialinspektören kan han välja att ge någon annan skulden och i detta fall föreståndaren. Nisse själv framställer det så: ”Inuti mej fanns inte en tanke, bara aska och eld. Långsamt, steg för steg, tvang jag över Krister till dom andras sida.” (174) Krister försöker protestera och säga att Nisse är ”lite orättvis” mot honom (208). Detta påverkar emellertid Nisse föga. Då han väl placerat föreståndaren bland de andra onda som sviker och förtrycker håller han kvar sin syndabockstolkning av verkligheten till slutet. Nisse är så medveten att han kan säga: Nu ”skyllde jag alltihop på Krister”. (238)

Vartefter handlingen framskrider visar sig Nisse vara en Judasfigur som driven av besvikelse och förakt iscensätter hämnden och korsfästelsen av Krister på ett raffinerat och förödmjukande sätt. Eftersom han är den förfördelade parten, den gode, har han rätt att ge igen och låta det onda drabba föreståndaren för gruppboendet. ► 9

Det är Nisse som sätter igång att stjäla och sälja böcker som tillhör Krister. Nisse tar kontakt med och begär att antikvitetshandlaren skall komma, se, köpa och frakta bort föreståndarens möbler och flygel. När Krister vill köpa tillbaka dessa inventarier med stort affektionsvärde för honom är det Nisse som föreslår Krister gå till Steva för att få låna de sista pengarna som behövs. Nisse vet att Krister är så naiv att han inte reflekterar över på vad sätt den prostituerade kvinnan Steva får sina pengar. Nisses konspiration leder så till att poliserna kommer. Han blir därmed orsak till att Jingis dör. Men det hade han inte tänkt sig från början. Det bara blev så. ”Och allt, allt fick jag för död. Men ingen ens anklagade mej för hans (Jingis) död.” (295) Så lyder de allra sista orden i berättelsen.

Vad gör Nisse med gott och ont? Han kan bara ta sitt onda och lägga ut det på omgivningen, i synnerhet på gruppboendets föreståndare Krister. Detta kan han göra med så mycket större rätt, tycker han, som samhället, det sociala och Krister gjort honom illa. Svinhugg går igen! Denna hämnd blir överdriven, ensidig och onyanserad eftersom han bara kan tänka i ”jag och dom”, vitt och svart.

Vad gör ont och gott med honom? Svar 2: Han brottas med frågan om ensamhet. Antingen är han ond och den andre god eller den andre ond och han god och kan lägga över allt ont (all skam) på den andre

Så långt handlar det i uppfattningen av gott och ont här (i de exkluderande personlighetsstrukturerna i svar 1-2) om ”varken eller”, ”antingen eller” och ”Jag eller Du”. Interaktionen mellan personerna sker mer genom att de ”agerar ut” det onda med enkla tingord och brutala handlingar än att de benämner gott och ont hos sig själva medelst ett meningsspråk (i den symboliska ordningen). Nu går jag vidare till de inkluderande förhållningssätt som präglas av ”både och” och ”Jag och Du”.

Krister I är ”den skyldiga människan”

På detta gruppboende för ”värstingar” tjänstgör alltså en ung socialarbetare och föreståndare vid namn Krister. Han är endast 23 år gammal och detta är hans första jobb (27). Han är rätt välstrukturerad. Som i en psykisk container eller rymlig korg kan han härbärgera både sitt goda och onda som han möter. Där de omogna killarna inte kan medge minsta fläck på sin sol kan Krister erkänna sina brister: ”Mina ovanor är en visa här” (30). Där värstingarna reagerar impulsivt och snabbt uttalar Krister sig ”saktmodigt” (32). Han försöker finna inte bara onda utan goda sidor hos dem som grabbarna dömt ut totalt: ”Ibland kan dom göra en del gott och på den vägen känna sej bättre till mods. Eller hur?” (34) Alla människor är ”inte ohederliga” (150), säger han.

► 10 Uppenbarligen har han inget behov av att sätta sig på de unga värstingarna. Det är inte någon överdriven egenrättfärdighet då han i en diskussion utbrister: ”Jag har väl aldrig” kört rattfull eller stulit saker och ting! (39) När Krister manar killarna att vara lite hyggliga mot hemmets husmor får han ett vrängt svar från en av dem: ”Tror du vi är några djävla jesusar va? Vänstra kinden va?” (79ff) Föreståndaren Krister gör precis det som hans äldre cyniska kollega varnar för: ”man ska akta sig för att identifiera sej med objekten för vår verksamhet i alltför hög grad.” (94) Han ger värstingarna rätt i att samhället måste gå in under ”nån sorts yttersta dom i förtid” och ”bära en större del av sina egna misstag.” (96) Då han tror sig ha skuld mot pojkarna frågar han dem om han sagt eller gjort något som sårat dem och ber om ursäkt. (206, 254) Ja, Krister tror verkligen att det är möjligt att underlätta för det goda att komma fram hos medmänniskorna om de blir juste behandlade. (209) Om hans förnamn Krister väcker associationer så är det till Kristus Frälsaren.

I romanens början känner Krister entusiasm över sin uppgift. Han skall ju rädda dessa vinddrivna existenser i den ofärdiga välfärden. Bara om man har brunnit kan man bli utbränd! Det han startar med är ett överflöd av motivation. Det är entusiasm, förhoppningar och de glada gärningarnas tid. (91f) Krister säger sig ha en realistisk uppfattning om pojkarna. Han skruvar ner sina förväntningar och därmed risken att bli besviken. ”Det är klart att jag inte kan kräva av er att ni ska visa tacksamhet.” (36)

För Krister är naturligt och rätt att man kan förvänta sig ett positivt gensvar från den som man har interagerat med. Men detta uteblir helt. Istället lägger dessa kriminella ungdomar ut allt sitt onda på honom i sitt ”utagerande”. Krister blir utsatt för alla deras provokationer och frustrationer. Föreståndaren har ett hemligt rum som ingen annan har tillträde till. Hit kan Krister dra sig undan, njuta av äkta mattor, flygel, tavlor, böcker och den borgliga värld som de sex värstingarna är utestängda från.

Men det som sker i romanen är att Krister blir *chockad* över killarnas beteende och har svårt att hålla kontakt med den gemensamma verkligheten. Inte heller är han medveten om att det börjar starka processer i hans inre när han blir djupt besviken och frustrerad över killarnas otacksamhet.

Vartefter växer och *reagerar* Krister. Inom honom växer starka negativa känslor av stagnation och frustration över den otroligt svåra uppgiften att möta dessa utslagna unga människor. Deras nöd och totala otacksamhet blir till stora prövningar för honom. Vreden bryter fram mer och mer i olika former i Kristers inre. Men han kan inte visa eller tala om den. Kanske skulle vi kunna säga att han är aggressionshämmad. Han får inte vara arg (41, 87f, 98, 146). Aggressionen har ännu inte börjat bearbetas utan gömmer sig i ”utagerandet”. Ty jag kan bli bitter, cynisk labil. Jag kan rikta min besvikelse mot chefen, kollegor eller mot mig själv. Dessutom är faran att man inte kan öppna sig i utvecklingssamtalen och gå på djupet och fråga varför man investerat och förankrat nästan hela sin identitet i jobbet.

► 11

Vad gör Krister I med gott och ont? Han försöker bevara sitt tålmod med pojkarna. I hans sinne *bearbetar* han det som sker, sin egen delaktighet. Han förlåter dem på nytt och på nytt. Han tränger bort alla uteblivna positiva gensvar från dem. Han försöker leva upp till sina vanliga moraliska principer att älska dem som sig själv. ”Göra det goda som hans samvete vill”, är principen, lagen för honom. Han är rättfärdig i juridikens och samhällets mening.

Vad gör ont och gott med honom? Svar 3: Han är skyldig och vet att han är både god och ond och kan bemästra det onda (genom att tala om det eller ”tränga bort” onda delar av min verklighet)

Krister II är ”den förtvivelade och hoppfulla människan”

Efter att alltmer ha märkt att de kriminella killarna är synnerligen förändringsobenägna genomblixtras Krister av vanmakt inför den monumentala svårigheten att få dessa värstingar att mogna, börja ta ansvar och prioritera en mer vuxen social interaktion. Vid ett tillfälle säger han till romanens socialinspektör: ”ibland känns det som om jag inte skulle räcka till.” (89)

Till slut sjunker han ihop på sängkanten med händerna för ansiktet, nedbruten och alldeles borta. Efter en stund samlar han ihop sig och börjar tala till Nisse: ”Jag inser nu att jag inte vetat mycket varken om mej själv eller om livet. Jag ville inte förstå att jag rymde såna avgrunder inom mej. Att jag nu fått upp ögonen är din förtjänst. Därför måste jag tacka dej.” (285)

Då han förstått hela sammanhanget och sin egen delaktighet bryter han samman och kan bara erkänna sin brist på kunskap och erfarenhet. Ty som nöden prövar vännen avslöjar värstingarnas otacksamhet den inbillade ”kärleken” och ”godheten” hos Krister. Han får stiga ner i en ångest, en övningsdöd, ett ”sår” som kan bli utgångspunkt för en djupgående ”insiktsterapi”. Jag trodde att jag genom mitt engagemang, min energi och kunnighet skulle kunna göra skillnad. Men det blev mer och mer svårt att förändra den tröga verkligheten. Allt oftare började jag befara att resultaten skulle bli långt mindre än jag föreställt mig. ”Otack är världens lön.” Det är en djup meningslöshetskris som han drabbas av.

Till och med Krister missar målet att förlåta den 491:a gången. Författaren tycks vilja lyfta fram att det socialas solidaritet med dessa utslagna tonåringar inte räcker till. Han verkar kräva att Krister och samhället skall ha en så stor kärlek att de kan förlåta inte bara sju gånger sjuttio, 490 gånger, utan även den 491:a gången. Det är fråga om en nästan gudomlig och total kärlek som efterfrågas.

Förmodligen kommer Lars Görling här med en kritik av kristna kyrkor, som predikar om Kristus som den villkorslösa kärleken. De förmår inte att genom den helige Ande omsätta den i identifikation och solidaritet med de nedersta. Så långt som att kunna ”idiotälska” (Skå-Gustav Jonsson) förmår inte den kommunala socialvården eller de religiösa samfunden som utgör det etablerade samhällets representanter att sträcka sig. Istället sviker de i kärlek, solidaritet och identifikation. Författaren blir till slut som en biblisk profet vilken i och genom dessa ungdomar ”ställer krav på och utmanar välfärdens rättfärdiga”.²

Vad gör Krister II med gott och ont? Kan han upptäcka att det handlar om ett omvälvande existentiellt avslöjande av hur han identifierar sig, vad som faktiskt utgör ”hans yttersta angelägenhet” (Paul Tillich) och var han har sin yttersta förankring? Karriären kan visa sig vara ett enda långt sökande efter uppskattning. Då någon medarbetare slutar blir avtackandet viktigt för att han förstår denna jag-ger-för-att-du-skall-ge-tillbaka-struktur.

Det som Krister brottas med känner vi också igen: Hur långt ångrar jag mig här? Jag erkänner kognitivt bristen på verklig kärlek. Ty jag ser och förstår att jag velat ha beröm, uppskattning och synliga resultat av allt mitt arbete och att det är bristen på detta som skapar min identitetskris och utbrändhet. Det går så långt att Krister *erkänner sin skuld*. Romanen skildrar hur han *sörjer* affektivt över den eller *längtar efter att bli befriad* från den. Han ångrar sig därmed på rätt

² Gunnar Brandell & Jan Stenkvist, *Den nyaste litteraturen, 1975, 149*.

sätt kan vi säga och hänvisa till definitionen av en rätt ånger i Svenska kyrkans ”långkatekes” (år 1878). Krister symboliserar hur långt människan kan komma i godhet med hjälp av sina egna resurser.

Visserligen uppstår här en öppning för något helt nytt, en radikal nyorientering. Men språnget över djupet på 70 000 famnar sker aldrig. Tron på och överlåtelsen till den Annorlunda Godheten lyser med sin frånvaro. Den gamla attityden har inte skrotats helt. Förutsättningar för radikal nyorientering saknas. Typiskt för både Görlings roman då och mycken psykologi och psykoterapi idag är att man varken räknar med eller tematiserar en genuin religiös *nyorienteringsfas* i en barnlig förtröstan på den Andre bortom narcissism och neuros. Idag vill alltfler beskriva denna som en form av icke-defensiv personlig fundamental överlåtelse som till sin kärna är en *anknytning*.³ När Krister är i den situationen att han är ”i smärtan, traumat, brottet, paranoia” som Lacan, Levinas och andra analyserar blir hans enda lösning ett surrogat, nämligen att söka tröst från böckerna, möblerna, pianot och andra ting som är underkastade den jordiska bräckligheten. Objekt visar sig vara viktigare för Krister än människor – subjekt!

Vad gör ont och gott med honom? Svar 4a: Jag är både god och ond och hjälplös mot det onda som vill döda mig

Om vi lyfter blicken här kan vi säga att detta tematiseras i kristen teologi med hjälp av begrepp som ”lagens andliga bruk”, ”själens mörka natt” och ”andens fattigdom”. Alla dess uttryck illustrerar hur människan känner sig då hon kan låta det onda ”driva henne till Kristus”. Då lagen fått utföra sitt frustrerande verk finns en utväg i evangelium:

► 13

Vad gör ont och gott med mig? Svar 4b: Jag både dödas av det/n onda/e och räddas av det/n goda/e som jag endast kan överlåta mig till

Då jag befinner mig i ett tillstånd av uppgivenhet är jag mottaglig för Livet och Livets gåva. Om jag till slut får uppleva att jag är fullständig maktlös mot allt det onda blir det en öppning mot det radikalt Annorlunda. Att bli som ett barn som i tillit till den Andra/e överlåter sig åt något större. Jag både dödas av det onda och räddas av det/n Gode/a. Jag är både god och ond och det onda vill döda mig. Jag säger både ja och nej när jag överlåter mig åt det/n Andre/a. På en gång syndare och rättfärdig, sade Luther. Sigmund Freud använder det tyska begreppet

---

³ Det stora överordnade begreppet inom modern utvecklingspsykologi är det engelska ordet attachment. Det har också direkt relevans för kristen tro eftersom den yttersta anknytningspersonen är Gud. Se vidare Anders Broberg, Pehr Granqvist, Tord Ivarsson, Pia Risholm Mothander, *Anknytningsteori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer*, 2010.

Verneinung för att ange motsättningen mellan både den plågsamma självinsikten och tillitens sträckande mot det större goda som negerar mitt onda.

Successiva personlighetsstadier och strukturer

”Livet är en lång serie av kriser.” Det är de första orden i en välkänd bok om kriser av Johan Cullberg.⁴ Dess huvudtes är att Livet ger oss inte bara en prövning utan en rad frustrationer och tester. Därför vill jag för det *första* understryka den stora psykologiska kunskap om kriser som blivit nära nog allmängods i vårt samhälle genom tidningar, radio, TV och populärvetenskapliga böcker. Här vill jag särskilt understryka hur ”faserna” i *den djupa krisen* medför att individen förhåller sig till det onda på olika stadiespecifika sätt. Vi har idag samlat erfarenheter av psykologiska kriser om hur den frustrerade människan brukar svara på gott och ont på fyra olika sätt: med chock, med reaktion, med bearbetning, med nyorientering. Mot varje ”fas” i krisen svarar även ett fasadekvat sätt att stödja och hjälpa den ansatta människan så att hon kan gå vidare. I varje kris utmanas därmed den kristna själavården att ge det som individen specifikt behöver just då. När detta sker kan personen komma igenom och också växa som människa genom krisen vartefter - det må ta kortare eller längre tid. Uttryckt på annat vis skulle jag kunna formulera det så att psykoterapeuter som arbetar med kriser ofta säger sig återfinna ett slags ”naturens ordning” i den successiva krisprocessen. Kristen själavård brukar också mycket använda sig av denna kunskap om krisens vanliga förlopp. Den hjälper oss att både känna och förstå symptomen och svara mot konfidentens aktuella behov. Naturens ordning är även uttryck för nådens ordning då trons öga räknar med Guds skapande och livgivande nåd som den yttersta verksamma kraften bakom helandet.

För det *andra* menar jag att det är möjligt för både psykoterapi och kristen själavård att fördjupa krisschemat. Här ansluter jag mig till den metodiska undersökning av människans livsvillkor som har kallats för ”existentialanalys”. Med begreppet *existentialer* menar jag de grundstrukturer hos varje mänskligt subjekt som *existentialfilosofin* menat sig kunna urskilja. Viktiga sådana är dels ”befintlighet” och ”kastadhet”, dels ”förståelse”, ”utkast” och ”omsorg” enligt Martin Heidegger. Det tillhör det typiskt mänskliga predikamentet att konfronteras med och genomgå en utvecklingsprocess i vilken vi tvingas ta ställning till de existentiella grundvillkoren i tillvaron. Den *existentialistiska psykoterapin* lyfter fram fyra olika särskilt kritiska ”gränsupplevelser” för det mänskliga subjektet: ensamhet, skuld, död, meningslöshet.⁵ Här kan vi ställa upp tesen att de

⁴ Johan Cullberg, *Kris och utveckling*, 1976 och senare upplagor.

⁵ Ett omfattande verk som fått stort genomslag har författats av amerikanen Irvin D Yalom heter just *Existential Psychotherapy*, 1980.

fyra ”stadierna” i den djupa livskrisen kan tolkas som manifestationer av fyra ”existentiala strukturer” vilka förhåller sig till det onda på olika sätt.

För det *tredje* vill jag aktualisera och peka på hur krispsykologins identifikation av fyra fundamentala sätt att förhålla oss till gott och ont har tagits upp och utvidgats i *den psykoanalytiska beskrivningen* av människan. Inom detta stora erfarenhetsområde återfinns och exemplifierar de existentiala strukturerna med hjälp av de kända personlighetsstrukturerna det som redan Sigmund Freud började beskriva: psykos, borderline/narcissism, neuros och sublimering. Denna syntes av krispsykologi, existential- och psykoanalysanalys med utgångspunkt i Freuds texter har i synnerhet gjorts av en fransk psykoanalytiker som heter Jacques Lacan. Schematisk hävdar han följande:

- *Chocken* är en existential struktur med drag av psykos
- *Reaktionen* är en existential struktur med drag av borderline och narcissism
- *Bearbetningen* är en existential struktur med drag av neuros
- *Nyorienteringen* är en existential struktur med drag av sublimering

Om jag uttrycker mig på annat vis skulle jag kunna säga att psykoanalytiker kan säga sig återfinna en slags ”naturens ordning” i den successiva analysprocessen. Vad jag gör med ensamhet, skuld, död och meningslöshet i *chockupplevelsen* har psykotiska paralleller. Hur jag bemästrar ensamhet, skuld, död och meningslöshet i *reaktionsupplevelsen* liknar borderline och narcissism. Mitt förhållningssätt till ensamhet, skuld, död och meningslöshet i *bearbetningsupplevelsen* påminner om neurotiska beteenden. På vilket vis jag bemästrar ensamhet, skuld, död och meningslöshet i *nyorienteringssituationen* kan slutligen jämföras med sublimering.

Genemot varje existentiellt predikament som det onda skapar utbildar vi som personer speciella successiva ”existentiala strukturer” vilka är både fasadekvata försvar och provisoriska byggnadsställningar som skall tas bort så småningom. Det finns först en ”natur” som sedan ”nåden fullkomnar” (Thomas av Aquino). Denna fyrdelade kris- och mognadsprocess har för det *fjärde* enligt min mening intressanta paralleller i den ”nådens ordning” som utvecklats i klassisk svensk förkunnelse och själavård i synnerhet med stora namn som Anders Nohrborg och Henric Schartau. När den samlade själavårdserfarenheten i ”nådens ordning” ska tolkas framträder ett normalt mönster av successiva personlighetsstadier och strukturer. Slutligen vill jag ställa frågan om dessa mer eller mindre motsvarar de ”fyra fundamentala attityder” inom religionen som den omfattande religionspsykologin kunnat urskilja.⁶

---

⁶ David M Wulff, *Psychology of Religion. Classic and Contemporary Views*, 1991, 631ff.

Jingis, Nisse och Krister exemplifierar naturens och nådens ordning

Jag har beskrivit Jingis, Nisse och Krister i Lars Görlings roman *491*. Till slut vill jag med hjälp av begreppen jag introducerat påstå följande: De tre nämnda huvudpersonerna exemplifierar successiva personlighetsstadier och strukturer i både naturens och nådens ordning.

Jingis är ett exempel på hur vi kastas som lekbollar av tillvarons stormvindar i krisens *chock*. Vi förflyttas och hamnar bortom språk och bortom ont och gott i en nästan psykotisk struktur. *Nisse* illustrerar hur vi hela tiden i ”stabil instabilitet” pendlar mellan gott och ont i *reaktions*strukturen. Han uppvisar många drag av både borderline och narcissism. Vi frågar här: Finns jag? Han är en illustration på nutidsmänniskans känsligaste livsfråga och hennes rastlösa identitetsprojekt vilket blir som att ”skulptera i dimma”. *Krister* demonstrerar att vi börjar hålla ihop gott och ont inom oss i *bearbetnings*strukturen. Vi börjar här acceptera bristen och blir symboliskt begärande. ”Av ord är du kommen.” Genom skapelsens ord och lagens blir jag ”människa först” med ett språkligt symboliskt Jag. De extrema svängningarna mellan vitt och svart dämpas. Men bearbetningen når sin gräns. Till slut fungerar det inte längre att härbärgera och bearbeta gott och ont när de symboliska belöningarna, ”det goda samvetet” vartefter uteblir och den kaotiska vanmakten växer. Ju mer vi möter otack desto mindre blir vår (imaginära) goda identitet och desto större vår (imaginära) förmåga att hantera vårt onda. Det finns inget sådant som en välintegrerad människa! Vi säger typiskt nog att vi blir helt ställda! Krister gör böcker, möbler, kultur till tröstemedel. Allt detta beskriver Lars Görling i sin roman med stor tydlighet och med det självupplevdas insikt.

Men detta dilemma får ingen lösning. Både Görling och mycken modern psykoterapi präglas av den stora glömskan. Man räknar inte med att ”en andra naivitet” (Paul Ricoeur) är möjlig. Det som lyser med sin frånvaro är en klar *nyorienteringsstruktur* vilken beskriver den enda lösning som till slut är möjlig i en tillvaro där allt tycks förgå och intet bestå. Svaret på lidandets gåta är hängivenhetens lösning. Vi kan till syvende och sist bara naivt som barn ropa ”fräls oss från ondo” och överlåta oss åt den Goda Makt, Gud, som lovar ta hand om allt vårt onda och ge oss allt sitt goda. Genom skapelsens ord och lagens blir jag en ansvarig människa medveten om det onda och synden som jag inte kan göra mig kvitt. Men genom Guds ord och löfte drivs jag och vågar jag mig till Kristus. Visst gör det ont och visst är det svårt att så förlora sig själv, men samtidigt finner jag att jag är älskad bortom den jordiska bräckligheten och bortom alla jordiska måttstockar i Kristus. Det gör mig till kristen och till mer människa.

Helhet genom Kristus

av Birgitta Sjöström Aasa

När jag själv kom i kontakt med den ekumeniska självvårdsrörelsen Helhet genom Kristus var mitt behov av inre helande stort.¹ Jag fick stor hjälp av goda förebilder som i Guds nåd lyckades spegla både Guds hjärta, och det sant manliga och kvinnliga. Jag är djupt tacksam till alla dessa enkla syskon i Jesus som jag fått dela livet med på ett så djupt plan, och som jag fått ta emot så mycket livsvisdom och nåd genom. De har lärt mig mycket av det jag skriver om i den här artikeln. Med åren har jag också lärt att detta med inre helande ständigt behöver få ta sig nya uttryck p.g.a. livets skeenden och de skador vi får i olika tider och sammanhang. Om vi vill leva livet och följa den sårade Helaren, om vi vill utsätta oss för den risk det ständigt är att älska, om vi modigt vill vara den som Gud såg när vi blev till, så kommer vi också att många gånger behöva ta tid för viktiga inre läkande processer.

► 17

När jag undervisat i ämnet har jag också insett att en väg in i att kunna lyssna inåt och våga kännas vid oss själva i våra behov, är att börja med några tankar kring vår bild av Gud och av oss själva. För vem vågar stå naken inför någon som man inte är trygg med? Vem vill ge någon annan tillgång till ens innersta om vi inte litar fullt ut på den personen? Och samma sak gäller inför Gud.

Gudsbild och självbild

Vi kanske har en hel mängd bra adjektiv att beskriva Gud med, men ibland skulle vi behöva fråga oss vem som är vår erfarenhets Gud. När vi ärligt tänker efter i minnenas bank, så har vi inte bara de ljusa minnena och perioderna med Gud. Vi står där också med en del frågor, med perioder av tystnad, med besvikelser. Vi kanske har lärt och förstått att Gud inte gör misstag, men det gör också en del livserfarenheter svåra att sortera.

---

¹ Om du vill läsa mer om de utbildningar Helhet genom Kristus erbjuder, besök hemsidan www.helhetgenomkristus.nu.

I Dan 3 finns beskrivet hur Daniels vänner väljer att trotsa kungens befallning om tillbedjan av andra gudar, därför att de tillber och tillhör Israels Gud. Kungen ger dem en chans att ändra sitt handlande med ord om hur de annars ska straffas med döden – *och vilken gud kan då rädda er ur mitt våld?* Deras svar är utmanande: *Vi behöver inte ge dig något svar. Om den Gud som vi dyrkar kan rädda oss ur den brinnande ugnen och ur ditt våld, konung, så räddar han oss. Om inte, skall du veta att vi ändå aldrig kommer att dyrka dina gudar eller tillbe den gyllene staty som du har rest.* En del menar att de här männen kanske var kring 30 år gamla vid den här händelsen. Hur kommer man dit i sin gudsrelation att man i praktiken säger: Min Gud behöver inte förklaras eller försvaras? Om han kan rädda mig idag så gör han det, och det tror jag. Men om han inte gör det, så är det här ändå min Gud. Jag kan dö eller leva idag, det är upp till honom. Jag är ändå trygg i vår relation. Det får bli som det blir, bara Gud och jag är tillsammans!

Vi kommer alla att få leva med frågor och tyngre perioder i vår gudsrelation, men det betyder inte att vi ska undvika att fördjupas i relationen ändå. När Gud blir diffus eller svårbegriplig är det gott att påminna sig om att Jesus kände Gud fullständigt och Jesus *har förklarat honom för oss*, enligt Joh 1:18. Jesus säger också: *Jag och Fadern är ett*, Joh 10:30, att Sonen bara gör det *han ser Fadern göra*, Joh 5:19, och att den som *lärt känna mig skall också lära känna min fader*, Joh 14:7. Så hur beskriver Jesus Gud – sån är Gud! Och hur var Jesus mot människorna – sån är Gud!

► 18

Min favoritbild av Gud har blivit den om gården hemma som är rik på allt och där jag växer upp och får lära mig saker eftersom. Men en dag förstår jag att hur stora pappas ägor än är, så tar de slut någonstans, och jag börjar fundera och drömma om vad som finns bortom den gränsen. Pappa ser att han fått en drömmare och funderar hur han ska agera. Ska han tvinga mig stanna med de sanna orden om att jag hör hemma på gården? Ska han kväva min längtan – jag skapades ju fri? Nej, till slut är den här pappan med och packar min väska. Han lägger ner sådant som ska påminna mig om min familj, mitt hem och mina rötter. Där finns t.ex. ett familjefoto och i färdkorgen finns äpplen från gården. Men han löser också ut min del i arvet redan nu. En mindre klok handling skulle nog många säga. Men med den handlingen säger pappa att jag är fri att gå, utan att någonsin måste återvända. Det spelar ju ingen roll hur mycket ovänner vi är i en familj, när någon dör måste vi ändå komma hem för att mötas, sortera, fördela, gräla... Här gör pappa mig fri att gå, så att jag kanske kan återvända av egen fri vilja en dag. Han inser att han nu kan förlora mig helt, eller vinna mig helt. Tiden kommer att visa.

Själv tar jag min packning och skyndar mig iväg mot allt det spännande som väntar. Men så småningom är det så utnött, förstört och trasigt, och tankarna på det hem och den pappa som var så bra ändå kommer oftare och oftare

i tanken. Till slut beger jag mig hemåt på skamsna ben. Det jag inte vet på min väg hem är att pappa stått längst ut på ägorna om kvällarna, och väntat... Har det varit kallt har han nog haft dunjackan på sig, för – hon kanske kommer ikväll. Nej, men då kanske hon kommer imorgon kväll! Och när han får se skymten av mig springer han emot mig och ger mig en varm kram och ett ”välkommen hem”! Det här är Jesus egen berättelse om Gud i Luk 15:11-32. Eftersom det var under mäns värdighet att springa i den judiska kultur där detta berättades, så säger Jesus egentligen att Gud inte bryr sig ett dugg om sin värdighet – bara hans barn kommer hem. Bara du och jag kommer hem. Och han bryr sig inte heller om allt det som smutsat ner oss så mycket att vi skäms för hur vi har det och egentligen inte vill att han tar i oss. Han kan bara inte låta bli att omfamna och genast planera för en varm dusch, nya kläder, en välkomstfest och en fortsatt framtid tillsammans.

Gud bara älskar oss. Det är en kärlek som inte kan köpas, säljas, förbättras eller förtjänas. Den bara är, 100 % oavsett allt. Om du och jag skulle skjuta ner 10 människor eller få vara med om att rädda 10 människor till livet, så skulle vi inte med någon av dessa handlingar kunna förändra vår himmelska pappas kärlek. Vi skulle få hans gillande eller ogillande över handlingen, men inget vi gör kan förändra den kärlek som han alltid har för oss. Den kärlek han också visat i Jesus. Jesus bar pappas kärlek till oss så, att han var beredd att ta vår plats i fångelset i främmande land, bara för att vi skulle bli fria att få gå hem till pappa igen.

► 19

När vi inser det här, och återvänder till det gång på gång genom livet, då kan också vår självbild få förändras. Då kan vi fråga Gud vad han ser när han ser oss, för det är inte farligt i hans kärlek. Då kan vi fråga vad han såg när vi blev till och försöka leva så sant och ärligt mot den bilden som möjligt, och därmed kunna lägga vår pusselbit här i världen så tillfredsställande som möjligt. För du och jag är pappas barn. Och vi får gå vägen rakt fram tillsammans med honom, fria och modiga, för vi vet: *Nu blir det alltså ingen fällande dom för dem som tillhör Kristus Jesus*, Rom 8:1. Vi får träna oss att undvika diket av felaktiga ideal-jag, där vi går i fällan att vara som alla andra som verkar så lyckade och leende, som följer trenderna och förväntningarna och verkar orka hela tiden. Vi får också träna oss att undvika diket där vi kryper runt i vårt förkastade jag. Där vi kanske straffar oss själva, eller tycker synd om oss och tröstar oss på felaktiga sätt, eller där vi inte alls är rädda om oss. Istället får vi i Guds nåd träna oss att hålla oss på vägen, att leva sunt otillräckliga och ha vår identitet i vårt livs största kärlek och mål. Vår identitet finns i Jesus Kristus, vår bror och räddare, och i Gud, som vår himmelska pappas barn.

Med den grunden kan vi gå vidare i de processer som vi kan behöva hjälp i, de helanden som Gud längtar efter att få se ta plats i oss för att vi ska kunna leva sant och överlåtet. Och vi får komma ihåg att när han påminner oss om något

så är han alltid på väg någonstans. Gud påminner oss inte om svåra saker för att sedan utelämna oss i den sanningen, han vill gå vägen till helande med oss också.

Sår och helande

I Ps 147:3 står det: *Han ger läkedom åt de förtvivlade, han helar deras sår.* Inre sår gör ont på insidan, men eftersom de inte syns på utsidan kan människor som inte vet om vår skada inte heller ta hänsyn till våra svaga områden. Ibland kan vi uppleva att människor verkligen klampar över skador som redan invalidiserat oss på något sätt. Och ännu värre är det när det är de människor vi lever närmast och sänkt garden inför som gör det! I Sak 13:6 finns exemplet där man frågar profeten vad det är för sår han har på kroppen, och han svarar: *Dem fick jag hemma hos mina vänner.*

Källorna till vad som gör oss illa är förstås flera. Det kan handla om oss själva och de dåliga val vi gör ibland, våra orena motiv, när vi bara inte räcker till, eller inte respekterar oss själva och de gränser som Gud gett oss. Vi kör över oss själva, ibland med självanklagelser och mindervärde som pris. Men oftast handlar såren om att andra gör oss illa, att andra gör synd mot oss, eller helt enkelt inte räcker till för våra behov när vi behöver dem som bäst. Och de som kommit närmast, de vi utsatt oss för risken att älska, kan handla så att vi blir ensamma, misstänksamma, otrygga, och skyddslösa i vårt eget hem. Ibland är källan till såren helt enkelt livets omständigheter. Vi vet att vi lever i en trasig värld, att Gud begränsat sin allmakt i människans fria vilja. Men när sjukdom, död, arbetslöshet, den ekonomiska konjunkturen m.m. slår till, blir vi drabbade och inget kan försäkra oss från att det händer. Upplever vi dessutom att vi inte blir hörda, eller kan påverka, blir det ännu tyngre. Till allt detta behöver vi också lägga den andliga dimensionen. Vi upplever helt enkelt ofta angrepp där vi redan är sårade.

Vad fick vi för garantier för livet när vi tog emot Jesus som vår personliga räddare, som den som dött på korset och uppstått från döden för att vi ska få leva i en relation med honom och Fadern? Lovade han att vi skulle få ha ett gott rykte, vara friska, osårade, ha familj, vara lyckliga? Nej, men Jesus är som en klippa som håller att bygga livet på under alla omständigheter, och om allt annat raseras finns han ändå kvar. Utifrån detta enda säkra och trygga får vi träna oss att möta livet, men vi är sårbara, och att älska är alltid en risk.

Sår kan uppstå när som helst i livet och i alla möjliga sammanhang. Det som sårar ett syskon i en familj, kan ha gått spårlöst förbi ett annat syskon. Men där vi har sår, där styr såren oss. Ibland är källorna mycket gamla, även om den sårande situationen är ny. Tänk dig en bild av årsringarna som syns på en avhuggen trädstam. Du och jag befinner oss i den yttersta ringen och alla ringarna innanför visar varje år av våra liv. Vi såras av en nutidssituation, men ibland finns samband med händelser tidigare i våra liv, och till slut kommer vi till roten till

skadan. Jesus är inte bara intresserad av symptomen, utan också orsaken. Och han står inte heller där för att dela ut skuldprocent och få oss att förstå, att som vi handlade får vi stå vårt kast. Han frågar helt enkelt: har du sår, i så fall vill jag hela.

Det normala för oss är att skydda såret, precis som ett barn som skrapar upp armbågen och håller om skadan medan det gråtande barnet försöker hitta någon vuxen som kan hjälpa till. Men när barnet hittar den vuxne behöver det släppa taget och visa skadan, så att den vuxna kan tvätta, blåsa och plåstra om, innan barnet kan springa ut och leka igen. När Jesus i Joh 5:6 mötte mannen som varit sjuk i 38 år frågar han faktiskt: *Vill du bli frisk?* Efter så lång sjukdomstid kan vi ha fått en identitet i vår sjukdom också! I Matt 20:32 möter han två blinda vid vägen - som är allt annat än diskreta kring sina behov när de söker hans uppmärksamhet - och ändå frågar han: *Vad vill ni att jag skall göra för er?* Många av våra sår behöver närkontakten med smärtan som ett samtal med Jesus ger, innan helandet kan ske. I Joh 8:32 står det att *sanningen skall göra dig fri*. Sanningen om såret tillsammans med sanningen om Jesus ger den helande kombinationen.

Vi behöver inte introvert söka i vår egen navel efter om vi bär sår. Istället får vi fråga Gud vad han ser och leva öppet inför honom, trygga i hans omsorg om oss. Vi får vara uppmärksamma på situationer där vi överreagerar och fråga Gud, vad detta står för inom oss. Eller om vi drömmer något som vi förstår är viktigt, även om vi inte kan tolka det i dagsläget. Eller när ett minne från tidigare plötsligt dyker upp. Eller den första tanken på morgonen när vi vilat i Jesus omsorg under natten. Jesus kan i en process visa oss bit för bit i de mönster såren ristat i våra liv. En del uppträcker att de fått gå ganska osårade genom livet. Andra att de klarat sig ganska bra, förutom på något område. En del inser att de bär många skador, kanske redan från sin första tid, som att man inte var önskad eller älskad, att man föddes med ett annat kön eller personlighet än föräldrarna önskade o.s.v. Andra hittar sår i uppväxt, skoltid, tonårstid, sexualitet, yrkesliv, församlingsliv, sjukdomstider, trasiga relationer m.m. När vi går den här vandringen med Jesus är syftet inte att anklaga och lägga skuld på andra, utan att förstå för att få bli fri. Ibland behöver vi också se att graden av hemlighet kan avgöra graden av skada. Att inse att man inte har någon att prata med om det som skett, eller att man då inte skulle bli trodd, gör ofta skadan mycket större än den skulle behövt bli om någon funnits där för en.

Vägen till läkedom går genom att vi påminner oss vilken fantastisk Gud vi har. Han som ville oss när vi blev till oss nu! Han som önskat oss, älskar oss, kallar oss, räddar oss, och som är Helaren. Jesaja 53:4-5 *Hans sår gav oss bot*. Så får vi se sanningen, inte för att skuldbelägga, utan för att "sam-se", och "sam-veta" med Gud. Vi kan behöva erkänna någon del av såret som vår, t.ex. om vi släppt in bitterhet, klagande eller självömkan, eftersom vi inte vill att

något hindrar Guds ingripande och läkedom. Vi behöver be Gud om hjälp att förlåta. Det betyder inte att vi säger ”det gjorde inget”, för det kan ha gjort allt. Men vi väljer att lägga ner våra anklagelser vid korset, eller spikar upp dem där, för Jesus bar allas våra anklagelser och hela mänsklighetens synd. Åtminstone får vi påbörja processen och låta Gud arbeta med vår vilja att förlåta. Sen får vi be Gud om ett helande. Han som inte är beroende av tid och rum, utan går genom historien och framtiden som det passar honom, han som är *densamme igår, idag och i evighet*, Heb 13:8. Gud kan och vill hela det som hände dig och mig även för länge, länge sedan. Så får vi tillåta den Helige Ande att arbeta vidare i oss, att fylla tomrum efter sådan vi fått slänga ut. Vi får äta Guds ord och löften, så att vi fylls av hans sanning om sig själv och om oss.

Helandet kan ske ögonblickligen eller i en process, men det är fantastiskt att få upptäcka hur det som var ett sår inte styr en längre. Gud vet ju vad vår kropp orkar med av processer, hur fort han kan gå fram i oss, vad vi behöver tid att känna eller tänka eller uppleva. En del processer blir inte färdiga förrän vi står vid Guds tron en dag. Det viktiga är att vi får – och ska – vara delaktiga i Guds helandeprocesser redan här och nu. Människan är skapt till relationer och grundregeln, även om det finns undantag, är att vi i Guds helande blir fria till relationer och inte från relationer. Tänk, att bli så fri att du kan möta den som gjort dig illa och uppriktigt veta att du förlåtit och önskar den människan allt gott, och att du själv gått vidare!

► 22

Att älska är som sagt alltid en risk. Att vara människa är en risk. Att vara insatt i ett sammanhang är en risk, likaväl som att ställa sig utanför sammanhangen. Hur kan du och jag, utan garantier för livet välja att leva så sant och ärligt som möjligt, så fritt och ansvarsfullt, så vårdande och självständigt, så älskande och lidandeberedda, så starka och så ödmjuka som möjligt, i en värld som verkar gå åt motsatt håll? Jo, vi håller oss nära den sårade Helaren, *han som inte är oförmögen att känna med oss i våra svagheter, utan en som prövats på alla sätt och varit som vi men utan synd*, Heb 4:15. Med tiden kan vi få upptäcka att vi får som mest helande att ge vidare på de områden där vi själva behövt mest helande!

Synd och förlåtelse

Heb 12:1-2 *När vi nu är omgivna av en sådan sky av vittnen, låt oss då, även vi, befria oss från allt som tynger, all synd som ansätter oss, och hålla ut i det lopp vi har framför oss. Låt oss ha blicken fäst på Jesus, trons upphovsman och fullkomnare.*

Livets mening är hela relationer, till Gud, oss själva, våra medmänniskor och naturen. Synd är allt som bryter ner relationerna. Det gör också att synd kan vara lite olika för olika människor i olika tider och olika kulturer. Vi får hela tiden fråga oss vad som bygger upp och söka det, i den Helige Andes kraft. Idag är det inte särskilt populärt att tala om det faktum att vi människor är syndare,

men vi ska komma ihåg att det är en uppvärdering att vara betrodda med ett liv, en moralisk kompass, att Gud faktiskt frågar efter hur vi lever med de spelregler han satt upp för mänskligheten. Om du vore en ko skulle ju ingen ställa dig till svars för att du trampade sönder grannens blomrabatt. Så vi får ta detta med att vi är syndare som en uppvärdering – du är ingen ko...

När Jesus lär oss att be bönen "Vår fader" i Matt 6:9-13 så fortsätter han i v 14-15 med att säga: *Ty om ni förlåter människorna deras överträdelse skall er himmelske fader också förlåta er. Men om ni inte förlåter människorna skall inte heller er fader förlåta er era överträdelse.* Det här är verser vi sällan hör predikningar över, förmodligen för att vi önskar att orden faktiskt inte stod med i Bibeln. Men det verkar som att vi stänger oss själva ute från Guds nåd och verk i våra liv på de områden där vi inte är beredda att arbeta för att ge andra den förlåtelse de så väl behöver. Vi verkar kunna välja att leva på rättvisans eller nådens nivå. Om vi kräver rättvisa kommer vi också att bedömas på samma sätt, och i längden kan vi bara förlora. Väljer vi att gå in i nådens nivå, nära korset, behöver vi också välkomna andra dit. Här är det en tröst att veta att vi inte behöver vara frommare än Gud, han som dömde synden men benådade syndaren. Vi får tillsammans med Gud säga som det är, hur fel det blev, för att sedan låta våra medmänniskor finna en öppen väg in i förlåtelsen genom Jesus.

Att förlåta är som redan skrivits inte någon billig ursäkt. Att förlåta är att lägga ner sina rättmätiga anklagelser vid korset i ett viljebeslut. Det behöver inte kännas bra i känslolivet alls. Och det här är vår del att göra oavsett om den andre vet om att den sårat oss eller inte. Jesus vill inte vara arbetslös, när han nu vunnit en så stor seger på korset för vår skull på det här området. Hos honom får vi istället ta emot den förlåtelse som går genom vår kropp och vidare till de människor som gjort oss illa. Vi behöver också förlåta oss själva och visa oss själva den nåd Jesus visat oss, vilket kan vara svårt ibland. Om vi senare hör den där rösten som anklagar oss för det vi gjort, eller som berättar för oss att vi aldrig kommer att klara av att inte göra om det o.s.v. så måste vi lära oss höra vems röst det är. Det är inte Guds röst, utan brödernas åklagares röst, mörkrets röst. Vår Gud beskrivs i Mik 7:18-19, *Vilken gud är som du, du som tar bort skuld och förlåter synd hos dem som är kvar av din egendom. Din vrede består inte för alltid, du vill helst visa nåd. Du förbarmar dig över oss på nytt och utplånar våra brott, du kastar alla våra synder i havet djup.* Här talas om havens djup, men jag brukar skämtsamt säga att jag tror Gud blivit miljömedveten och kastar alla våra synder i komposten. Till komposten går vi med allt det äckliga som vi inte vill ta i, lukta på, befatta oss med. Sen ligger det där och maskarna kryper runt i det. Men efter några år har det blivit till finfin mylla som kan läggas över rabatten till näring igen. Gud har lovat att han kan göra något med allt det vi lägger i hans hand, och det gör han verkligen med besked. Än en gång är det sant att det vi haft svårast med,

skämts mest för, syndat vidrigast i, kan bli ett område som Gud får använda till välsignelse med tiden. När hans läkande hand fått göra sitt arbete.

Inför bekännelsen gäller det att vara sann, att formulera sig så inför sig själv – eller inför vittnen – så att vi varit konkreta om det vi ställt till med, och så ta emot den förlåtelse som Jesus ger och Bibeln vittnar om, t.ex. i 1 Joh 1:9 *Om vi bekänner våra synder är han trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss synderna och renar oss från all orättfärdighet.* Här har vi alla möjligheten att få dela de ord med varandra som sätter oss fria, ett starkt vapen i vår gemenskap som kristna! Att ta emot den förlåtelse Jesus erbjuder är en viljehandling som inte behöver upplevas i känslolivet, precis som den omvändelse som får följa som konsekvens.

Vi behöver också förstå skillnaden mellan förlåtelse, försoning och förtroende mellan människor. Förlåtelsen har vi nyss beskrivit. Den är vårt eget beslut att ge och leva i, för att vi väljer att följa den sårade Helaren som med sitt val att leva i förlåtelse blivit vår förebild. Försoning innebär att man behöver mötas på något sätt, att vi lyssnar på varandra, försöker förstå varandra, och tillsammans välja förlåtelsens väg till frihet för varandra. Och även om vi inte lämnar samtalet med precis samma åsikt om vad som verkligen hände så har vi ändå nått varandra så långt det nu går. En av de saker som gör så ont i livet är alla de tillfällena när vi inte kan få den försoning vi så långtar efter. När den andra inte vill försonas, inte förstår att försonas, eller kanske är död. Då behöver vi tid för ett Guds helande i våra liv. *Håll fred med alla, så långt det på dig beror.* Rom 12:18.

► 24

Förtroende behöver förtjänas, det byggs över tid. Om någon som man delat sina förtroenden med väljer att bryta det förtroendet, hamnar man inte på ett neutralt noll igen, man hamnar i misstroendets dike. När den personen kommer i närheten duckar man, för man är osäker på vad som ska hända. Om någon stjälar pengarna ur min plånbok idag, låter jag den inte ligga framme imorgon. Det handlar om självbevarelsesdrift. Men med tiden kan jag pröva att lämna lite av mina pengar framme för att se vad personen gör av förtroendet. På samma sätt behöver vi förstå att vi har ett styvt jobb framför oss när vi brutit någons förtroende, och att det kan ta år att reparera. I en del relationer kommer man aldrig till den här fasen, utan man fasar ut. Vid andra tillfällen kan man få vara med om att bli de bästa av vänner när man tagit sig igenom förtroendekrisen och inser att man litar än mer på varandra än innan skadan skedde. Gud kan!

Bundenhet och frihet

Bibeln säger att *där Herrens ande är, där är frihet*, 2 Kor 3:17, *ni skall lära känna sanningen, och sanningen ska göra er fria och om nu Sonen befriar er blir ni verkligen fria*, Joh 8:32,36. Ändå kan vi uppleva att Guds folk, som alltså ska vara så fria i Jesus att de blir irriterande utmanande för omgivningen, ofta är så bundna av olika saker. Hur har det blivit så?

När Jesus går in i Lasaros grav och ger honom livet i Joh 11:1-44, kan det, förutom det fantastiska att han börjar leva igen, också ses som en bild för vad Jesus gör i våra liv. Han går in i det som är andligt dött i oss och kallar oss till sig, ut i livet och ljuset och in i gemenskap med andra. Men av bibelberättelsen förstår vi också att Lasaros kom ut stapplande och begränsad p.g.a. de bindlar man lindat honom med vid begravningen. Det står att Jesus säger: *gör honom fri och låt honom gå*. På samma sätt kan det vara för oss. Vi har kanske levt med Jesus mycket länge, men fortfarande finns det band som hindrar oss. Det kan vara tankemönster, felaktiga förväntningar från oss själva eller vår omgivning, människofruktan och jantelag. Kanske handlar det om de typiska varningsflaggor i bibeln av sex, makt och pengar, eller kyrkans trender och starka ledare, eller till felaktiga eller ovist framförda profetior. Även tankesystem i teologier och dogmer kan förvandlas till fångelser. Kanske är vi trendbundna, bundna till materialism, eller varför inte till släktmönster? Ett sätt att ta reda på om eller vad vi är bunden av är att fråga oss vad som styr våra liv på ett önskat sätt? I 1 Kor 10:23 finns frågan om vad som har makt över oss. Med tanke på att vi som människor är som mest rädda för förkastelse, för ensamhet, för att inte vara någon, är det lätt för oss att gå in under både det ena och andra som binder, bara vi räknas med, bara vi då får vara någon – eller vara med någon.

Det finns också en hemlighet i att Jesus säger till de som står ute i ljuset att hjälpa Lasaros bli fri. Ofta är vår bundenhet så osynlig för oss, vi är så vana vid vissa mönster och beteenden, att det behövs människor som vi har förtroende för som i kärlek tar upp dessa känsliga ämnen med oss. Därför måste vi släppa in några människor som vi ger rätten att ifrågasätta sådant de undrar över i våra liv. Vi behöver ge förtroendet av fullständig ärlighet till några medmänniskor som, precis som Jesus, älskar och accepterar oss där vi är och inte där vi borde vara. Det kommer Jesus att använda i våra liv, för vår frihets skull.

När vi finner bundenhet får vi påminna oss om Jesus löfte i Luk 4:18-19 där Jesus ger sin programförklaring. Han säger bl.a. att han är smord *att förkunna befrielse för de fångna och syn för de blinda, att ge de förtryckta frihet och förkunna ett nådens år från Herren*. Så får vi i Jesus namn sätta tro till Guds ords löften och bryta de band i andevärlden som inte ska finnas där, de band som inte vävts av sann kärlek. Vi får be om den Helige Andes uppfyllelse och så träna, träna och åter träna Guds barns frihet. Löftet från Jer 30:8 får följa med oss: *Den dagen, säger Herren Sebaot, skall jag lyfta oket från hans nacke och bryta sönder det och slita av hans band. De skall inte längre träla under främlingar. De skall tjäna Herren, sin Gud...*

I alla dessa processer har jag betonat vikten av sanning som en nödvändig del av helandet och vägen att gå till frihet. Och sanningen kan vara väldigt jobbig att ta in. Jesus var full av nåd och sanning. Sanning utan nåd kan bli dödande, medan nåd utan sanning kan bli mesighet. När Jesus talar sanning i våra liv, finns

alltid nåd och kärlek i proportion till sanningen. Det är så vi kan känna igen att det är Jesus som är på gång. Kanske har vi mött människor som sagt oss ett sanningens ord, men utan Jesus kärlek, och det kan ha gjort oss så illa så att vi stängt till om oss själva. Men med Jesus börjar vi alltid där vi är, inte där vi borde vara, för det är ju bara där vi är som han kan möta oss! Jesus tar också en process i taget och låter oss njuta den seger vi vunnit innan nästa process tar vid, ungefär som en lök som skalas ett lager i taget, tills vi kommer åt det goda och nyttiga.

Betryck och befrielse

Ibland har vi människor sökt – eller utsatts – för annan andlig påverkan än den Helige Andes goda påfyllning i oss och det kan leda till ganska stor förvirring eller betryck. Vi kan också bära det med oss som ett arv från tidigare generationer. Hur det än uppkommit så hindrar det en djupare överlåtelse till Jesus idag. Även här ska vi komma ihåg att Jesus alltid är på väg någonstans när han lyser med sin nåds ljus på sådant som vi behöver få lämna. Och precis som vi kan behöva förbön för en fysisk förkylning, kan vi behöva förbön för en andlig reningsprocess. Som Jesus lärjungar anförtros vi t.o.m. det här uppdraget, som ett av flera tecken som ska följa dem som tror, Mark 16:17. I Ef 6:10-18 påminns vi också om att vi inte strider mot våra medmänniskor, utan mot de makter som står emot Gud, och bibelordet börjar med: *Hämta nu styrka hos Herren, av hans oerhörda kraft.*

► 26

Luther valde att beskriva det som en strid vi som Guds barn har att kämpa mot djävulen, världen och vårt eget kött. Och tar vi inte striden i oss, i de tankar vi tillåter, det vi påverkas och styrs av, kan vi inte räkna med seger på de andra områdena heller. Här får vi behålla sund analys, utbe oss om vishet och andlig urskiljning, be och arbeta tillsammans med andra mogna kristna, och lita mer på Guds förmåga att bevara än mörkrets att förvilla. I 1 Joh 4:4 påminns vi om att *han som är i er är större än han som är i världen.* Vi behöver också vara medvetna om att många som sökt sig fram i andra andliga källor kan ha farit illa längs vägen och kan behöva stöd och omsorg på många områden i livet. En vän till mig uttryckte sig så här: Bygga upp muren är ibland väl så viktigt som att driva ut demonerna, annars jagar man bara kråkor i en ruin!

När en människa vill lämna annan andlig påverkan kan den få formulera sin syndabekännelse och vad den vill avsäga sig för att bekänna sig till Jesus. Som syskon i Guds familj får vi tillsäga personen syndernas förlåtelse genom Jesus, klippa band och stänga dörrar som varit öppna för annan andlighet. Och så får vi be om påfyllnad av den Helige Ande, den Ande som har som sitt enda syfte att förhårliga Fadern och Sonen. Den Ande som är mäktig att låta Jesus karaktär få börja växa till i oss genom Andens frukter, Gal 5:22-23, och som vill låta Andens nådegåvor, 1 Kor 12, flöda genom vår gemenskap och ut i den värld som så desperat behöver en beröring från Gud. I allt får vi visa stor respekt för

våra medmänniskor som är så oerhört älskade av Gud, så sökta av hans kärlek, så värdefulla för honom var och en.

Vidare tillsammans med Jesus

Vi människor är komplicerade varelser och ibland bär vi skador på alla de områden jag skrivit om. Vi kan ha en skev bild av Gud och oss själva. Vi kanske får ett sår av att uppleva oss bli bortstötta i en kärleksrelation och när vi burit det såret ett tag kanske det leder till en synd när vi söker kärleken på fel plats, vid fel tidpunkt, med fel person. Det kanske leder till ett felaktigt beroende i nästa steg och till slut kanske vi upptäcker hur vi tappat vår frimodighet i tron, då anklagelsen hänger som en mörk rock över våra axlar. Men inget av det här är okänt, eller ett för stort problem för Gud. Det finns alltid vägar vidare att gå tillsammans med honom. Och vi får välja att stå till Guds förfogande och tjäna varandra med förbön, där varje område s.a.s. får rätt medicin i förbönen. Gud arbetar oupphörligt för vår förlåtelse, vår frihet och vårt helande. Och för varje steg får vi fördjupas i vår överlåtelse till Jesus. Gud till ära!

Orsaker bakom själavårdsbehov eller varför människor söker själavård

av Lars-Göran Sundberg

1. Själavård, diagnoser och behov

Människor söker sig till själavård till följd av att något slags behov har identifierats. Liksom i somatisk eller psykiatrisk vård relaterar själavård till så väl akuta som förebyggande insatser. Olika själavårdares engagemang och sätt att fungera kan däremot skilja sig åt väsentligt bl.a. beroende på hur man definierar själavård och vilken teologisk förståelse man har.

► 28

Människor kommer till själavård ifrån livets alla varierade situationer till vilka det kristna evangeliet och bibelns budskap kan relateras.¹ Även om själavårdare kan ha en viss kännedom om psykiatrisk problematik och psykiatriskt definierade syndrom finns det av tradition, till skillnad från i sjukvården, ingen given diagnostik eller givna diagnostiska kriterier som tillämpas.² Huvudskälet är att själavården är en teologisk och kyrkoförankrad disciplin och att det ligger i själavårdens väsen att vara kristet holistisk, även om kyrkan ibland hemfaller åt reduktionism. Nya testamentet talar om att Guds handlande penetrerar hela människans alla livsdimensioner, 1Thess. 5:23; Hebr. 4:12-13.

När så människor söker sig till själavård är det således inte utifrån en given eller befarad diagnos utan snarare utifrån att det skulle kunna finnas hjälp att få av en av Gud benådad medkristen som kan bidra med stöd och hjälp till förso-

---

¹ I Svenska kyrkans utredning om tystnadsplikt betonas att den enskilda själavården kännetecknas av och handlar om att hjälpa en konfident "att tillämpa det kristna evangeliet i sina personliga förhållanden". *Ett skyddat rum: tystnadsplikt i Svenska kyrkan: slutbetänkande från 2008 års tystnadspliktsutredning*, Svenska kyrkans utredningar: 2010:3, sid 12.

² Inom verksamhet reglerad av socialstyrelsen, av vars regelverk t.ex. legitimerade psykiatriker och psykoterapeuter lyder, används diagnoskriterier baserade på WHO:s ICD-10 (International Classification of Diseases and Related Health Problems med fokus på mentala och beteendemässiga diagnoser) eller American Psychiatric Association baserade DSM IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders).

ning och helande förmedlad av Guds Ande.³ Den situation och det tillstånd man befinner sig i pockar på hjälp – antingen av nödvändighet, som t.ex. i en troskris, eller av nyfikenhet och tillförsikt, som vid andligt vägledande samtal inför en öppen och spännande framtid.

Följande text är ett försök att ringa in, kategorisera och gruppera livssituationer och tillstånd som kan utgöra grunden till att människor söker sig till själavårdande hjälp.

2. Fyra avgränsningar

Några avgränsande bestämmingar kan vara lämpliga att tydliggöra vid det här laget:

1. Målet med den här artikeln är inte att ge en absolut och heltäckande lista på alla enskilda orsaker, livssituationer eller symptom som kan ge upphov till att människor skulle söka sig till eller ha behov av att söka sig till själavård. Det är snarare att tydliggöra olika orsaksmönster, ringa in problemkategorier samt reflektera över livsfaser som leder till själavårdande möten och som själavårdare därmed behöver ha beredskap för.⁴
2. Själavård är inte bara problembearbetande till sin karaktär. Den är lämpligen också förebyggande och konstruktivt stödjande och vägledande mitt i det fungerande livet.⁵ Dock menar jag att det hör till själavårdens väsen att leda människor i *riktning mot att bli Kristuslika*. Detta gäller oavsett om konfidenten bekänner sig som kristen eller ej när han eller hon först möter själavård.⁶

► 29

---

³ Ett sådant teologiskt grundat antagande är naturligtvis långt ifrån självklart för alla konfidenter. Prästen, pastorn, den medkristne kan i många fall främst vara en önskad förtroendeingivande och tillitsfull person med vilken en konfident kan dela och ventilera sin livssituation.

⁴ Beredskap innebär ibland förmågan att hänvisa till annan adekvat hjälp utifrån att man som själavårdare har insikt om sina begränsningar.

⁵ Jfr. Gary R. Collins, *Christian Counseling: A Comprehensive Guide*, 3d ed., Nashville: Thomas Nelson, 2007, speciellt kapitlet ”The Community and Counseling” (sid 46-62) där han bl.a. beskriver själavårdens (counseling) fokus att möta smärta, symptom och problem medan fokus för coaching är växtprocesser och att vägledas vidare, sid 57. I min förståelse av själavård ryms båda dessa sidor inom dess domän.

⁶ Denna utsaga innebär inte att själavård i sig är aktivt evangeliserande till sin karaktär. Däremot bygger också den själavårdande omsorgen på en implicit närvaro av evangeliets verklighet. Att evangeliet med naturlighet vid ett givet tillfälle också kan explicit förmedlas och berättas för konfidenten är heller inte konstigt. Detta kan ske beroende på tillfälle och situation, men måste hanteras med samma varsamhet och känslighet som inom den kristna diakonin som helhet.

3. Självvård fungerar genom att man ”tar emot” människor som har insett att de har behov av självvård eller genom att självvårdare ”söker upp” människor som har eller kan ha behov av självvård.⁷
4.
  - a. I förkunnelsessituationer⁸ möter vi människor som skulle kunna finnas inom de mönster eller tillhöra de kategorier och livssituationer som vi talar om.
  - b. Eftersom predikan på olika sätt kan och bör vara självvårdande är det lämpligt att den adresserar människor i deras livssituationer så att de får hjälp på traven i sina olika kontexter att bli lika Kristus.
  - c. En del människor kommer till kyrkans olika förkunnetillfällen ”hungriga” medvetna och med insikt om sina behov. De är i hög grad där för att få hjälp att få sina behov mötta genom förkunnelsen. Andra kommer till förkunnetillfället av en mängd andra och helt olika orsaker. En del är helt utan förväntningar på förkunnelsen och lever ovetande om att förkunnelsen kan ge något. Ändå är de i någon mening ”där med sina behov”. Detta är att likna vid att självvårdaren i förkunnelsen ”söker upp” konfidenten för att erbjuda självvård.

3. När söker sig människor till självvård?

Enligt tradition och i grova drag kan man räkna till två eller tre huvudsakliga situationer som gör att människor vänder sig till självvårdande hjälp. E. Haglund beskriver dessa som ”krissituationer”, ”gränssituationer” och ”troslivets frågor”.⁹ Haglund är medveten om att hans kategorier är relativt trubbiga och går in i varandra på olika sätt. Kategoriseringen är mer praktisk och pedagogisk än precis och exakt. Väl medveten om att det är så väljer jag ändå en något annorlunda indelning än hans. Några avvägningar har lett till mitt val:

- Haglund använder krisbegreppet som kategori. Jag menar att detta är svårt att använda som inringande begrepp eftersom många tillstånd och brottningskamper, såväl utvecklingsmässiga som akuta, innefattar krisen som fenomen. En bred förståelse av ordet ”kris”¹⁰ innefattar gränssituationer och

⁷ För den uppsökande självvården se: Susanne Jansson, Stig Linde, Cecilia Lindström, Hans-Erik Lindström, Rolf Nordblom och Anders Olivius, ... *Och ni besökte mig: Handbok i besökstjänst*, Stockholm: Verbum, 1991.

⁸ Ursprunget och förlagan till den här artikeln var ett föredrag i en temavecka om ”självvårdande predikan” på Johannelunds teologiska högskola i Uppsala, den 27 augusti, 2013.

⁹ Eric Haglund, *Möte och dialog: En bok om enskilt samtal*, Stockholm: Verbum, 1970, sid. 20-50.

¹⁰ T.ex. den som Johan Cullberg lanserat i sin bok *Kris och utveckling*, ny och omarbetad utgåva, Stockholm: Natur och Kultur, 2006. Han skriver att man befinner sig i ett psykiskt kristillstånd när ”tidigare erfarenheter och reaktionssätt inte är tillräckliga för att man skall förstå och psykiskt bemästra den livssituation som man råkat in i”, sid 19.

interagerar i hög grad med troslivets frågor.¹¹ Detta ger skäl att söka andra sammanfattande kategorier än den som bygger på krisbegreppet.

- Haglunds andra kategori kallar han för ”gränssituationer”, utifrån Karl Jaspers existentiella förståelse av att ställas inför de ofrånkomliga och oåterkalleliga villkoren.¹² Min andra kategori sammanfaller här i hög grad med Haglunds, även om ingredienserna kan skifta något vid en jämförelse.
- Troslivets frågor och de existentiella dimensionerna är, även om de kan behöva en bearbetning i sig, inblandade i de flesta, för att inte säga alla frågeställningar som förekommer i själavårdsrummets konversationer. Detta är för mig en själavårdens utgångspunkt. Min avsikt är att formulera tre kategorier som är teologiskt motiverade, psykologiskt relevanta och som sätter fingret på människans gudsförhållande mitt i hennes brottningskamp och begränsningar, samt få hennes växt och mognad i ett föränderligt sammanhang. Jag kallar den första för ”nödens insikt”, den andra för ”återvändsgränden” och den tredje för ”övergångsstället”. Poängen är inte att de är helt separata kategorier utan snarare att de utgör tre dimensioner av det liv människan är skapad för, och därmed brottas med i det universum som är beskuggat av människans bortvändhet från Gud. Låt mig förklara!

3:1. ”Nödens insikt”

Själavården är teologiskt grundad och motiverad utifrån kyrkans gudsrikesuppdrag i världen. Detta härrör i sin tur från att varje människa och relation har sitt ursprung i Honom och syftar till att relatera till Honom, Rom. 11:36. Vi kan därmed anta och utgå från att Skaparen i våra hjärtan lagt ner en längtan efter att höra hemma i en livsgemenskap med Gud i Kristus. Genom syndafallets (1Mos 3, Rom 3:23) dilemma och bortvändheten från Gud befinner vi människor oss i avsaknadens tillstånd. Därmed finns den tomhet och rotlöshet som Augustinus talade om, att vi känner en frustration utan denna gemenskap.¹³ Detta kan vi spåra som en del av människors existentiella frustration, rastlöshet och sökande, liksom att det är den Kristus-troende människans sökande att vandra Guds väg och att leva i hans närvaro. ”Nöd” är därför en mycket sund och pockande erfarenhet eftersom den gör gällande att människor behöver omorientera sig (omvändelse), förändra sin väg (överlåtelse till Gud och hans vilja) eller söka färdkost för den vandring man är inne på (uppbyggelse och stöd). Detta skulle också kunna kallas för lärjungaskapsinriktad själavård eller själavård som fokuserar den andliga vägledningen – det grundläggande svaret på människors nöd.

► 31

¹¹ Detta medger Haglund på sid 45-46.

¹² Haglund, sid. 33.

¹³ Augustinus, *Bekännelser*, i översättning av Sven Lidman, Uddevalla: Forum, 1971, sid. 9.

Att denna typ av själavårdsbehov kan uppstå till följd av kriser, utmaningar och kritiska skeenden i livet är naturligt. Men ytterst har det sitt ursprung i att Gud genom sin Ande söker och kallar människan till sig själv, Joh. 16:8.

3:2. ”Återvändsgränden”

Det är redan sagt att själavårdens ärende är holistiskt därför att människans frälsning i grunden omfattar hela människan. Upprättelse relaterar till Guds *shalom* och Guds *eirone* – helhet och harmoni.¹⁴

Människans liv i skapelsen är inte fred och harmoni. Hela skapelsen suckar och vändas (Rom. 8:20-23). Vi människor gör oss själva och varandra illa och lever på tvärs med de lagar som är inbyggda i skapelsen om hur vi är skapade att vara. Vi tömmer våra resurser, lever i konfrontation med själva skapelsen, våldför oss på varandra – och når på olika sätt förr eller senare en slags återvändsgränd – ett stopp – en vägg – vanmakten, den övermäktiga smärtan är ett bistert faktum. Den yttersta gränsen är livets ändlighet – för egen del eller andras. Traumat driver oss till själavårdande insatser. Eller som Haglund skriver: ”När någon från tidigare avskärmad tillvaro tvingas klart se sin situation, då finns frågorna där.”¹⁵ Denna dimension kallar Owe Wikström för ”besinning”. Detta innebär att ”konfidenten på ett påtagligt sätt känner av sitt eget ansvar och inte längre kan bortse från sin reella skuld för det har blivit för sent att gottgöra den (gränsens tema).”¹⁶ Insikten landar – människan inser med nödvändighet att han eller hon måste hantera denna sin situation i livet. En förvisso smärtsam passage.

3:3. ”Övergångsstället”

Livet är till sin karaktär så beskaffat att vi lever i rörelse. Statiskhet är därmed ett slags död och döende. Växt, förändring, ackomodering och assimilering¹⁷ tillhör livets normalitet. Ett teologiskt och sociologiskt faktum är att vi är designade för ömsesidig och stödjande gemenskap och därmed för att hantera existerande växt och förändringsprocesser. Även om det kan kännas hisnande att gå på livets

---

¹⁴ ”Shalom” skriver John Wilkinson “designates at the same time the entirety, the fact of being whole, and he who is whole.” Det är viktigt att komma ihåg att det hebreiska tänkesättet håller samman individen, den sociala och andliga aspekten som en helhet. John Wilkinson, *The Bible and Healing: A Medical and Theological Commentary*, Edinburgh: The Handsel Press, 1998, sid. 12.

¹⁵ Haglund, sid. 33.

¹⁶ Owe Wikström, *Den outgrundliga människan: Livsfrågor, psykoterapi och själavård*, Stockholm: Natur och Kultur, 1999, sid. 210.

¹⁷ Förutom Sigmund Freuds tidiga utvecklingspsykologi och neofreudianden Erik Homburger Eriksons förfining av personlighetsutvecklingen var Jean Piaget en av pionjärerna till den moderna kognitiva utvecklingspsykologins idéer, som visade på hur ett barns kognitiva mognad och utveckling var ett resultat av interaktion och samspel med omgivningen. Senare har flera bidragit med forskning och koncept kring anknytning och systemiska faktorer i utvecklingen etc.

”övergångsställen” tillhör inte detta syndens dilemma i sig utan snarare livets spännande utmaningar.

Problematiken och syndens infiltrerande dilemma, kan dock uppenbara sig så att vare sig livets växtprocesser eller det stöd vi tenderar att kunna ge varandra helt är i lag. Traditionellt tillhör övergångs- och gränssituationerna de sammanhang där människor har haft kontakt med själavårdare: vid födslar (välsignelse el. dop), i samband med vuxenblivandet (undervisning och konfirmation), vid ingående av äktenskap och vid sociala förändringar som t.ex. vid flytt. Kyrkan är avsedd att vara livets och alla åldrars kyrka – att assistera, stödja och vägleda i livets olika skeden.

4. Orsaker till varför människor söker sig till eller borde(?) söka själavård

Att nämna enskilda skäl till varför människor behöver själavård är relativt ”enkelt” sett i linjär bemärkelse (fig 1).¹⁸ Man kommer när smärtan eller livsproblematiken pockar på eller när man ser att det skulle vara till stor hjälp att ventilera sin livs- och/eller trossituation – även i förebyggande syfte. Sett med andra ögon är det hart när omöjligt att helt urskilja ”enkla” orsaker, eftersom symptom, situationer och livet med dess olika kronologiska sekvenser ständigt interagerar med varandra på ett systemiskt sätt (fig. 2).¹⁹ Trots att det systemiska perspektivet är mest sant med tanke på veklighetens komplexitet menar jag att det kan vara av värde att försöka sätta fingret på några ”orsaker” eller sammanhang som gör att människor kan behöva själavård. Jag kommenterar inte dessa så mycket utan mera listar dem i kategorier. I princip skulle vart och ett av följande teman, alla beroende på situationen, kunna sättas in under samtliga tre ovan nämnda kategorier.

► 33

Fig 1. En linjär ”enkelt” bild av orsakssamband²⁰

¹⁸ I denna tankebana kan vi på ett ”enkelt” sätt genom att nysta oss fram bakåt i tiden spåra den eller de orsaker som ligger till grund för nuvarande bekymmer.

¹⁹ I ett systemiskt perspektiv interagerar alla givna faktorer ständigt med varandra.

²⁰ Figuren är hämtad från Edwin H Friedman, *Generation to Generation: Family Process in Church and Synagogue*, New York: Guilford Press, 1985, sid 16.

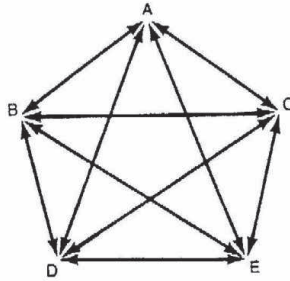

Fig 2. En systemisk bild av verklighetens komplexa orsakssamband²¹

4:1. Frågor som mer specifikt tar sig uttryck i andliga och existentiella teman

4.1.1 Synden, skulden och skammen tillhör de klassiska andliga själavårdsfrågorna. Å ena sidan handlar det om människors frälsning, själva relationen till Gud och den frimodiga vandringen med Gud. I det själavårdande mötet berörs ofta – med olika utgångspunkter och synvinklar – människors brottningskamp med den fallna naturen, nådens verklighet och möjligheten att få del av förlåtelsens visshet i livet. Att termerna inte är av ”religiös art” betyder inte att dessa teman saknas. Tvärtom kan frågorna presenteras av konfidenten på mångahanda sätt utan vetskap om vad det är han eller hon i själva verket brottas med. En sekulariserad men sökande människan, som inte aktivt räknar med gudomligt handlande i livet kan lätt förväxla dessa signaler utifrån sin inomvärldsliga tolkningsram.

Den andra sidan av dessa frågor kan handla om personlighet, psykologiska processer och mekanismer som interagerar med nöden och det äkta sökandet efter Gud och att följa Kristus. Här berörs frågor och brottningskamper som knyter an till identitet, självkänsla och falsk eller sann skuld samt frågor som berör den mörka skammen.²²

4.1.2 Ett annat undertema är funktionen i det kristna livet och församlingen. Här knyts behovet av andlig vägledning, att göra välgrundade vägval och lösa upp knutar och helas, samman med att få kunskap som ger grund för vägval och kraft för vägen framåt. På den här punkten kan man möjligen skilja försam-

²¹ Friednam, *ibid.*, sid 16.

²² Se t.ex. Lewis B. Smedes, *Skam, skuld och befrielse*, Örebro: Libris, 1993; och Stephen Pattison, *Shame: Theory, Therapy, Theology*, Cambridge Univ. Press, 2000.

lingens ”vanliga” bibelstudium och lärjungaformande från själavård genom att ett själavårdande fokus handlar om att röja undan hinder, ge stöd och bana väg.

4.1.3. Ett tredje undertema kan kallas för anfåktelse, det ockulta och demoniska. Beroende på hur ens världsbild och teologi ser ut kommer dessa teman att få olika plats och uttryck i själavården. Den som sysslar med själavårdsfrågor kommer dock förr eller senare att möta dem i olika former. Det kan handla om allt från den konfident som har svårt med verklighetsförankringen (personlighetsstörning) till den människa som varit djupt involverade i satanism. Icke-kristen religionsutövning med erfarenheter av magi eller ockulta inslag sätter spår – liksom tvångsmässiga och olika typer av övergrepp, inte minst dem som sker i ”Jesu namn”. Identifieringen av brottningskampens ansikten är inte alltid lika självklara och avläsningsbara.²³

4.1.4. Ett fjärde undertema är de allmänna existentiella frågorna. Psykiatern och logoterapins grundare Viktor Frankl betonar vikten av mening och att allehanda frågor väcker meningens grundfråga.²⁴ Det betyder att människors själavårdsbehov och brottningskamp med livet alltid knyter an till andliga och existentiella frågor – bara de lyssnas in. I detta behöver det inte nödvändigtvis handla om upprättandet av relationen med Gud (4.1.1) utan snarare om själva det meningsfulla i livets olika dimensioner.

► 35

4:2. Utvecklingsutmaningar och utvecklingsproblematik

Varje individ har olika ”arbeten” att göra och utmanas av detta i de olika faser han eller hon har att ta sig igenom i sin livsutveckling från vaggan till gravstenen. Erik H. Erikson beskriver förtjänstfullt de individrelaterade faserna²⁵ för personens utveckling. I liknande termer kan man också tala om utvecklingen som sker i och genom relations och familjeperspektiv. Bland annat har Carter och McGoldrick utvecklat en slags ”kartläsning” för att kunna känna igen sig och orientera sig vid mer eller mindre förutsägbara övergångar i livet.²⁶ Ofta finns det stöd inom människors befintliga nätverk för att hantera de vanligaste tröskelpas-

²³ Se t.ex. Heather Daendiuck Gingrich, *Restoring the Shattered Self: A Christian Counselor's Guide to Complex Trauma*, Downers Grove: IVP Academic, 2013, speciellt sid 173-189.

²⁴ Som kontrast till Freud menar Viktor Frankl att strävan efter att finna mening är den primära drivkraften i en människans liv. Därför kan också denna brist på mening i livets olika skeden och skikt leda till neuroser. *Livet måste ha mening*, Stockholm: Natur och Kultur, 1993, sid 110, 113.

²⁵ Johan Cullberg står för en uppdaterad och tillämpad version av detta tänkande i sin bok *Kris och utveckling*.

²⁶ Se Betty Carter and Monica McGoldrick, ed., *The Changing Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy*, 2d ed., Boston: Allyn and Bacon, 1989, sid. 3-332 och uppföljaren Betty Carter and Monica McGoldrick, *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family and Social Perspectives*, 3:d ed., New York: Allyn & Bacon, 2005, särskilt sid 1-326.

sagera i livet. Men ibland behöver man självvårdande stöd och hjälp, i synnerhet när växt- och utvecklingsprocesserna av olika skäl blivit handikappande.

Att behovet av assistans finns, när den mänskliga växten som hör till den biologiska klockan brister och människor insjuknar, kan vara självklart. Att behoven kan vara lika stora då det sociala nätverket fungerar dåligt eller är dysfunktionellt borde vara lika givet. Okunskap och oförmåga hindrar dock många från att göra kloka val och att söka hjälp. Denna typ av funktionshinder påverkar i hög grad människors upplevelse av att vara älskade och trygga.

I utmanande utvecklingsfaser sätts personers självständighet lätt på spel, med debuterande psykisk skörhet eller sjukdom och besvärande identitetsproblematik som följd. Utvecklingsproblematik kan vara övergående, gå i berg och dal bane kurvor eller göra att människor lever i ett slags kroniskt handikapp med mer permanenta personlighetsstörningar. Ibland är människor ”färdigmedicerade” och ”färdigbehandlade” men befinner sig i sköra tillstånd utanför institutionernas ”trygghet” och söker sig därmed till kyrkans sammanhang – diakoni och självvård, för att fördriva ensamheten, skörheten och vanföreställningarna.

4:3. Relationer och relationsutmaningar

Det är önskvärt att den självvårdande insatsen famnar ganska vitt när det gäller relationer. Tre dimensioner får beskriva denna bredd:

- En pedagogiskt förebyggande självvård som t.ex. hjälper människor förbereda sig för eller friskvårda äktenskapet eller familjerelationerna.
- En stödjande och hjälpande självvård som möter människor i deras konflikter – i äktenskapet, familjen, i slakten, församlingen eller på arbetsplatsen. Denna typ av självvård ger stöd, hjälp och bearbetning även då relationer söndrats, då man behöver medling, hjälp i en separation eller skilsmässa.
- En skyddande, bearbetande och helande självvård då t.ex. makt missbrukas, övergrepp och misshandel uppdagats. Människor kan ha behov av stöd, skydd och hjälp att bryta en destruktiv relation liksom hjälpen att det vid andra tillfällen handlar om att ”hitta och förstå varandra” samt försonas och växa i relationerna.

4:4. Beroende- och missbruksproblematik

Att fastna i destruktiva mönster har i alla tider varit ett av människans dilemma. På senare tid har beroenden parats ihop med hjärnans interna belöningsssystem. Men vi vet sedan gammalt att missbruk och beroende hör ihop oavsett om det handlar om relationer eller substanser av olika slag. Människor kan fastna i tankar, beteenden och nyttjande av allt från alkohol till mat – och hela livsrytmen formas runt detta beroende eller runt missbruket. Vanligen förnekas problematiken tills smärtan är så pass stark att personen tvingas erkänna sin kontrollförlust. Självvårdare möter ibland missbrukare eller människor som är beroende och som

vill ta sig ur detta, medans andra helt eller delvis saknar motivation för tillfället. Det händer också ibland att själavård söks för att inlemma själavårdaren i ett slags medberoendeskop – att bli syndabock och/eller möjliggörare.

4:5. Psykisk eller fysisk sjukdom

Människor som insjuknar psykiskt eller kroppsligt med påföljande oförmåga att hantera livet kan komma att söka stödjande eller uppehållande själavård.²⁷ Som annars kan personen ta steget medveten om sin problematik eller på anmodan av någon som gjort dem uppmärksamma på den. Det är inte bara sjukhuskyrkan utan även församlingssjälavården som blir föremål för människors behov i situationer då kroppen eller själen säger ifrån.

4:6. Sorg, kris, trauma och katastrof

Min sista kategori berör det abrupt okontrollerbara och överväldigande som orsakas av plötsliga yttre faktorer. Naturligtvis innehåller och berörs de föregående punkterna också av kris, sorg och trauman. Det visar åter igen på hur omöjligt det är att skapa definitiva och helt avskilda kategorier. Här vill jag dock visa på sådana händelser som drabbar på ett omstörtande sätt och som försätter människor i förlamade och paralyserade kristillstånd - som i sin tid också behöver sörjas precis som en vanlig nära anhörigs död, fast på ett sätt som relaterar till och står i proportion till det inträffade.²⁸ Naturkatastrofer, olyckor, mord och våldsamma övergrepp hör till det som avses här. När man själv är med om eller i närheten av något liknande behöver man dessutom ofta andra persons hjälp att ta sig till, eller komma i kontakt med, vidare stöd och hjälp.

► 37

5. Själavårdens ansvar

När allt det ovanstående är uppräknat blir följdfrågan: Vilket är själavårdens eller själavårdarens ansvar, förmåga och gräns i all denna utmaning och problematik? Många själavårdare vittnar om hur svårt det kan vara att tydliggöra sina gränser när konfidenten gett och delat ett djupt förtroende.

---

²⁷ Själavårdens klassiska pastorala fokus är enligt William A. Clebsch och Charles R. Jaekle att hela, uppehålla, vägleda och försona, *Pastoral Care in Historical Perspective*, Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1964, sid. 7-10.

²⁸ Se t.ex. Kari och Atle Dyregrov, *Det sociala nätverkets stöd vid plötsligt dödsfall – när livet måste gå vidare*, Studentlitteratur, 2008, samt Diana R. Garland, *Family Ministry: A Comprehensive Guide*, Downers Grove: IVP, 1999, sid 582-591 och Howard W. Stone, *Crisis Counseling*, rev.ed., Minneapolis: Fortress Press, 1993.

Att alla dessa situationer och livsutmaningar som beskrivits ovan påverkar människor att ta steget till, eller låta sig beröras av, själavård är en sak. En annan är att ha kompetens, utrymme och resurser att möta dem på ett relevant sätt.

Ibland görs försök att avgränsa själavård från psykoterapi – vilket inte lätt låter sig göras. Den frågan handlar mer om utbildning, kompetens och fokus. Det är dock viktigt att konstatera att det i alla ovanstående situationer existerar dimensioner där det finns ett visst själavårdsmandat utifrån själavårdens särart och fokus. Arne Fjellbu skriver i sin klassiska själavårdsbok att den kristna själavården ”skall försöka att famna så vida, att intet mänskligt är den främmande, den skall också loda så djupt, att psykologi och alla förklaringar ’av denna världen’ icke räcka till längre, därför att vi stå inför undret, Guds gärning, frälsningen i Jesus Kristus.”²⁹

Detta är dock något helt annat än att ta ett slags ”behandlande” ansvar för och hjälpa sin konfident genom allt han eller hon söker upp oss som själavårdare för. Där måste själavårdare sätta en gräns.

6. Själavårdens olika sammanhang

Avslutningsvis skall något sägas om de olika kontexter i vilka den själavårdande insatsen gestaltas.

► 38

Själavårdande insatser tar sig något olika uttryck beroende på i vilket sammanhang den efterfrågas. Man kan likna det vid att vi väljer klädstil till olika tillställningar men är ändå samma personer. Dessutom har jag på annan plats argumenterat för att det finns olika skikt och dimensioner i kyrkans liv där själavårdande insatser behöver bedrivas på olika sätt.³⁰

Följande fyra skikt kan urskiljas och tydliggöra själavårdande ansvar och därmed olika typer av själavårdande insatser i församlingslivet:

1. Strukturellt och strategiskt skikt - vilket handlar om att påverka församlingens liv i stort, inklusive strategiskt och ekonomiskt tänkande i församlingsarbetet. Denna typ av ”själavård” bedrivs inte minst i styrelserum och i kommittéer.
2. Det utrustande/stödjande skiktet (”empowering”) – vilket handlar om utrustning av ideella ledares kompetens på själavårdsområdet samt om den friskvård som bidrar till en helhetssyn på emotionell och andlig hälsa i de troendes gemenskap.

²⁹ Arne Fjellbu, *Själavård*, Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1934.

³⁰ Lars-Göran Sundberg, ”Pastoral care and counseling as congregational care: a paradigm for caring leadership” i *Encounter in Pastoral Care and Spiritual Healing: Towards an integrative and intercultural approach*, Daniël Louw, Takaaki David Ito and Ulrike Elsdörfer (eds), Wien: Lit Verlag, 2012, sid. 186-203.

3. Det proaktiva själavårdsskiktet handlar om medvetet stöd i människors livscykelprocesser.³¹ Att ha ett själavårdsperspektiv på trons formning och Jesusefterföljelsen samt trosöverföringen i t.ex. familjekontexten innebär att det finns ett antal naturliga beröringspunkter då människor söker sig till och har kontakt med kyrkan i känsliga livsfaser (t.ex. dop/välsignelse, konfirmation, vigsel, död/sorg)
4. Traditionellt har denna den fjärde punkten fått mest uppmärksamhet vad gäller själavårdande skikt i församlingen - den att ge specifik själavårdsinsats då människor uttrycker särskilda behov.

Som en del i dessa skikt finns den själavårdande förkunnelsen. Den är sannolikt inte urskiljbar som någon speciell genre eller genom ett alldeles särpräglat innehåll. Troligen framträder själavårdande predikan snarare i form av anslag och karaktär i förhållande till kontext med tanke på vad som är det själavårdande ärendet/målet i just den specifika situationen (t.ex. vårdhem, griftetal, vigsel, etc.).

Att den kyrkliga själavården både sammanfaller med kyrkans allmänna ärende och har en specifik själavårdsroll uttrycks av förgrundsgestalten i Pastoral Counseling rörelsen, Seward Hiltner:

På ett sätt är själavårdens syfte identiskt med kyrkans eget mål – att föra människor till Kristus och in i den kristna gemenskapen, att hjälpa dem att erkänna och ångra sin synd och att ta emot Guds fritt erbjudna frälsning, att sätta dem i stånd att handla i tro och tillförsikt i stället för i tvivel och oro som förut, att bringa frid där ofrid rådde. Det är själavårdens uppgift att försöka förmedla något av detta överallt där människor längtar efter det.

Men på ett annat sätt kan man säga att själavården har sina egna syften.³²

► 39

Referenser

- Augustinus, *Bekännelser*, i översättning av Sven Lidman, Uddevalla: Forum, 1971.
- Carter, Betty and Monica McGoldrick, ed., *The Changing Family Life Cycle: A Framework for Family Therapy*, 2d ed., Boston: Allyn and Bacon, 1989.
- Carter, Betty and Monica McGoldrick, *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family and Social Perspectives*, 3:d ed., New York: Allyn & Bacon, 2005.

³¹ Se t.ex. Carter and McGoldrick, ed., *The Changing Family Life Cycle*, sid. 15.

³² Seward Hiltner, *Frigörande samtal: En introduktion i själavårdens samtalsteknik*, Stockholm: Diakonistyrelsens bokförlag, 1962, sid. 20.

- Clebsch William A. and Charles R. Jaekle, *Pastoral Care in Historical Perspective*, Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1964.
- Collins, Gary R., *Christian Counseling: A Comprehensive Guide*, 3d ed., Nashville: Thomas Nelson, 2007.
- Cullberg, Johan, *Kris och utveckling*, ny och omarbetad utgåva, Stockholm: Natur och Kultur, 2006.
- Daendiuck Gingrich, Heather, *Restoring the Shattered Self: A Christian Counselor's Guide to Complex Trauma*, Downers Grove: IVP Academic, 2013.
- DSM IV: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, American Psychiatric Association, 1994.
- Dyregrov, Kari och Atle, *Det sociala nätverkets stöd vid plötsligt dödsfall – när livet måste gå vidare*, Studentlitteratur, 2008.
- Ett skyddat rum: tystnadsplikt i Svenska kyrkan: slutbetänkande från 2008 års tystnadspliktsutredning*, Svenska kyrkans utredningar: 2010:3.
- Fjellbu, Arne, *Själavård*, Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag, 1934.
- Frankl, Viktor, *Livet måste ha mening*, Stockholm: Natur och Kultur, 1993.
- Garland, Diana R., *Family Ministry: A Comprehensive Guide*, Downers Grove: IVP, 1999,
- Haglund, Eric, *Möte och dialog: En bok om enskilt samtal*, Stockholm: Verbum, 1970.
- Jansson, Susanne, Stig Linde, Cecilia Lindström, Hans-Erik Lindström, Rolf Nordblom och Anders Olivius, ... *Och ni besökte mig: Handbok i besöks-tjänst*, Stockholm: Verbum, 1991.
- Pattison, Stephen, *Shame: Theory, Therapy, Theology*, Cambridge Univ. Press, 2000.
- Smedes, Lewis B. *Skam, skuld och befrielse*, Örebro: Libris, 1993.
- Stone, Howard W., *Crisis Counseling*, rev.ed., Minneapolis: Fortress Press, 1993.
- Sundberg, Lars-Göran, "Pastoral care and counseling as congregational care: a paradigm for caring leadership" i *Encounter in Pastoral Care and Spiritual Healing: Towards an integrative and intercultural approach*, Daniël Louw, Takaaki David Ito and Ulrike Elsdörfer (eds), Wien: Lit Verlag, 2012.
- The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines*. Geneva, World Health Organization, 1992.
- Wikström, Owe, *Den outgrundliga människan: Livsfrågor, psykoterapi och själavård*, Stockholm: Natur och Kultur, 1999
- Wilkinson, John, *The Bible and Healing: A Medical and Theological Commentary*, Edinburgh: The Handsel Press, 1998.

Lars-Göran Sundberg, Ph.D. är lektor i praktisk teologi med inriktning själavård och religionspsykologi vid Johannelunds teologiska högskola.

►ingång **Johannelunds teologiska skriftserie**

Jag beställer:

Prenumeration ett år (fyra nr) 160 kr (utland 220, student 110)

- 1/05 Finns det apostlar i dag?, 40 kr
- 2/05 Hur rimlig är Da Vinci-koden?, 40 kr
- 3-4/05 Livet som kristen, 70 kr
- 1/06 Ledarskap i kyrkan, 40 kr
- 3/06 Vad har Nakamte i Etiopien med Uppsala att göra?, 40 kr
- 1/07 Teologi för jobbet, 40 kr
- 2/07 Tankeskärpa, 40 kr
- 4/07 Äktenskap med mjuka hjärtan, 40 kr
- 1/08 Tvärteologiskt nummer, 40 kr
- 2/08 Perspektiv på Lag och evangelium som tal om Gud, 40 kr
- 3-4/08 Ateism, sekularisering och kristen tro – och kyrkans svar?, 80 kr
- 1/09 Kvinnor som präster 50 år, 40 kr
- 2-3/09 Pedagogik för tro, 80 kr
- 1/10 Bilder av Luther och Calvin, 40 kr
- 2/10 Kyrkotillväxt och tillbakagång – faktorer i Sverige och Etiopien, 40 kr
- 3-4/10 Den rosenianska väckelserörelsen cirka 1890-1920 och bildandet av Missionssällskapet Bibeltrogna Vänner 1911, 120 kr
- 1/11 Ringar på vattnet – tre bibelstudier utifrån Apg, 50 kr
- 2/11 Eldsjälar i Lappmarken, 50 kr
- 3-4/11 Den mindre församlingen, 120 kr
- 1/12 Diakonins historia – en översikt, 50 kr
- 2/12 Kyrkan och nyandligheten, 50 kr
- 3-4/12 Predikan och kyrkoväxt, 80 kr
- 1-2/13 Jubileumsnummer – Johannelund 150 år, 100 kr

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Skickas till Johannelunds teologiska högskola, se sidan 2 för adress.

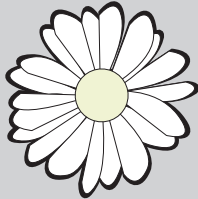

SVERIGE

PORTO BETALT

STÖD

Johannelunds teologiska högskola

- EN UNIK HÖGSKOLA

GE EN GÅVA TILL INSAMLINGSSTIFTELSEN FÖR JOHANNELUNDS FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSARBETE

Johannelund erbjuder ett alternativ till andra präst-
utbildningar. Vår utbildningsprofil innebär att vi
väver samman gedigen teologisk kunskap, kristen
spiritualitet, yrkesfärdighet och personlig mognad
under hela utbildningen. För att kunna fortsätta att
utveckla Johannelund behöver vi Ditt stöd!

Så här kan du ge

- Sätt in din gåva på plusgiro 301796-9 eller bankgiro 5684-1851. Glöm ej att ange avsändare.
- Bli månadsgivande via autogiro. Kontakta Johannelunds teologiska högskola så skickar vi information om hur det går till att bli månadsgivare.
- Testamentera eller donera. Med stor tacksamhet tar vi emot gåvor genom donationer eller genom arv. Det kan röra sig om aktier, fondmedel, pengar, fastigheter och dylikt.

Johannelunds teologiska högskola, Heidenstamsгатan 75, 754 27 Uppsala